

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ІНСТИТУТ
ПРИКЛАДНИХ
ГУМАНІТАРНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

ДОВІРА ДО СУДУ

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

**за результатами розробки та апробації
стандартної *Методики оцінки рівня довіри до суду***

Харків - 2019

Аналітичний звіт за результатами розробки та апробації стандартної Методики оцінки рівня довіри до суду/ Програма «Нове правосуддя», Громадська організація «Інститут прикладних гуманітарних досліджень»: Т.Колода, В.Кохан, О. Волянська. - ІПГД. 2019 -60 с.

У виданні представлені основні матеріали, що стосуються розробки та апробації Методики оцінки довіри до суду.

ПРОГРАМА «НОВЕ ПРАВОСУДДЯ»

«Ця публікація була здійснена за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя» та «Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки».

©USAID, 2019

©Програма USAID «Нове правосуддя», 2019

© ГО «Інститут прикладних гуманітарних досліджень», 2019

Зміст

Розділ 1. Концептуальні засади та методи оцінювання рівня довіри до суду	5
Розділ 2. Порівняльний аналіз трьох технік опитування: особисте інтерв'ю, телефонне опитування, on-line опитування	27
Розділ 3. Пілотне опитування у трьох регіонах: Дніпро, Вінниця, Волинь	36
Розділ 4. On-line опитування як оптимальна модель: формат презентації результатів та оцінка надійності (порівняння із даними загальноукраїнського опитування Програми USAID “Нове правосуддя”)	43
Додаток 1. Стандартний інструментарій оцінки довіри до суду	47
Додаток 2. Стандартний формат презентації результатів он-лайн опитування	51

ВСТУП

Довіра до суду є умовою довіри до публічної влади загалом та окремих інститутів. Без визнання того, що в країні існує ефективний судовий захист від зловживань чи інших неналежних дій посадових осіб та державних органів, неможливо уявити сприйняття населенням державного устрою як демократичного урядування.

В Україні проведення систематичного моніторингу ситуації громадського сприйняття судової системи та реагування на динаміку показників довіри стає все більш актуальною проблемою. Такий моніторинг має відбуватись на основі простої і уніфікованої методології.

У Стратегії реформування судочинства, судоустрою та суміжних інститутів на 2015-2020 роки (пункт 9) вперше у сучасній історії України чітко визнано, що ключовим індикатором успішності судової реформи має бути довіра населення до суду, а елементом управління процесом реформ є моніторинг ситуації за цим показником.

З метою досягнення цілей проекту було визначено кілька принципових положень щодо методів оцінки довіри до суду: а) існує методична та змістовна неузгодженість соціологічних досліджень, в яких оцінюється ступінь довіри суспільства до судів (крім того, часто вони політично заангажовані, мають очевидний замовний характер, тощо); б) обмеженими є можливості оцінки змін ситуації (порівняння у часі); в) довіра оцінюється в надто загальних вимірах, що не дозволяє такі результати використовувати у практичній діяльності (висновки на основі лише одного запитання про ступінь довіри “до всіх інститутів із переліку”; відсутня інформація про чинники довіри, її складові, зв'язок оцінок та реального досвіду контактів з судовою системою, тощо).

Інститутом прикладних гуманітарних досліджень розроблено проект Методики оцінки довіри до суду, яка може бути запропонована у якості стандартного інструменту оцінки через довіру до суду більш загального феномену – успішності реформування та ефективності функціонування судової системи.

Основним завданням проекту було визначення оптимальних методичних моделей моніторингу довіри до суду. За допомогою стандартного інструменту оцінки через довіру до суду можна визначити, який вплив зміни до Конституції України в частині правосуддя та Закон України «Про судоустрій і статус суддів» мають не лише на незалежність судів, а й на стабільність судової системи та підвищення довіри громадян України до судової влади.

У Звіті подано основні матеріали, що стосуються розробки та апробації такої методики.

Розділ 1. Концептуальні засади та методи оцінювання рівня довіри до суду

Інституційна довіра населення до суду як основа його легітимності у демократичному суспільстві. Досвід європейських постсоціалістичних країн, що проходять через складні процеси демократичних трансформацій показує, що формування рівня довіри, який забезпечує належну легітимність, не відбувається автоматично і одномоментно. Це відбувається лише з часом. Результати останніх опитувань в країнах-членах ЄС показують, що для “нових демократій” (Прибалтика; Центральна Європа; Балкани) низький рівень звернень? населення до суду залишається досить суттєвим(детальніше див. результати досліджень “Євробарометр”).

Абсолютна довіра до суду є утопічною. **Всі сучасні демократії стурбовані ознаками недовіри до суду**, що мають різну якісну та кількісну характеристику, однак уникнути їх неможливо.

Для європейських країн все більш характерним стає парадокс масової свідомості – довіра до суду зменшується навіть за умов підвищення ефективності, доступності, справедливості судочинства, що фіксуються за результатами реформ судоустрою. Зростають вимоги і очікування (особливо у більш освічених чи соціально адаптованих категорій населення) і відповідно існує ймовірність невідповідності темпів реформ і наявності позитивної динаміки довіри до суду.

Оцінка довіри до суду визнана у якості виміру верховенства права (правовладдя). Такий підхід застосовується у різноманітних міжнародних та національних практичних інструментах оцінки демократичних режимів.

ООН. Аналітичний інструментарій, який розроблено експертами ООН для потреб порівняння стану демократичних інститутів у різних країнах одним із вимірів передбачає визначення рівня довіри до судової системи. Концепція довіри до суду (використовується термін public confidence) формулюється у спосіб, який робить акцент на конкретних вимірах “впевненості”, а не лише на фіксації загальної оцінки.

Рада Європи. Найбільш ґрунтовно ця проблема розглядається Венеціанською комісією (Інструмент “Мірило правовладдя” містить відсилання до національних даних щодо довіри до суду) та Європейською комісією з ефективності правосуддя (однак розгляд зводиться до більш прагматичного аспекту – рівня задоволеності користувачів судових послуг).

Національні інструменти. Існує велике різноманіття підходів, що у більшості випадків є різними варіантами стандартного соціолого-політологічного оцінювання на основі масових опитувань. Особливістю ситуації в Європі є те, що протягом останніх 20 років запроваджено кілька масштабних проектів порівняльних досліджень. Перш за все, це дослідження за методологією “Євробарометр” (характерним є простота та порівняльність даних, що дають можливість давати відповіді на чіткі питання щодо довіри/недовіри), а також дослідження за

методологією “Social Survey”, що мають більш теоретичний характер і реалізуються в рамках наукової співпраці).

Проблема методів оцінки довіри до суду: аналіз існуючих підходів та методів

Довіра – узагальнений показник норм, поглядів і цінностей, які лежать в основі соціального співробітництва, у суспільному житті довіра сприяє об’єднанню громадськості та створенню спільнот, а в економічній сфері вона прискорює співробітництво й міжособистісний обмін.

Як соціально-психологічна категорія довіра є характеристикою відкритих, позитивних взаємовідносин між сторонами та відображає впевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони, з якою довіряючий знаходиться в тих чи інших відносинах, що базується на його досвіді.

З цієї точки зору довіра має певні межі, що базуються на знанні про іншу сторону, якій довіряють. Повну довіру часто ототожнюють з вірою, бо механізм такої довіри вже не базується на раціональних засадах тобто на досвіді й на передбаченні, та на попередньому знанні однієї сторони другою і включає ірраціональні мотиви взаємовідносин.

В соціальних науках рівні довіри, до яких одна сторона може довіряти іншій, вимірюються у вірі в чесності, добродійності та компетенції іншої сторони. Базуючись на останніх наукових дослідженнях, недовіра може бути прощена значно легше, коли вона інтерпретується як недостатня компетентність, ніж недостатня доброзичливість, чи чесність.

Тема довіри належить до ключових у взаємовідносинах між державою та громадянським суспільством, окремими соціальними інститутами, соціальними групами та громадянами.

Прийнято розглядати поняття довіри в двох основних аспектах – як міжособистісну довіру, довіру однієї особи до іншої, та інституційну довіру – довіру до основних суспільних і державних інститутів (уряд, ЗМІ, громадські організації тощо).

За підсумками багатьох досліджень простір довіри частіше проявляється на рівні особистої взаємодії громадян на мікрорівні (родина, друзі, колеги тощо), тоді як на інституційному рівні зростає недовіра, що зумовлює соціальну нестабільність.

Особливо існує потреба в інституціональній довірі у сучасному українському суспільстві, оскільки іншими словами, інституційна довіра – це впевненість особи в тому, що певна інституційна система (система освіти, охорони здоров’я, поліція, судова система тощо) функціонує ефективно і особа готова користуватися її послугами або звертатися за вирішенням своїх питань.

Прикладом наведеної ситуації слугує інституційна довіра до судової системи України та до суду, зважаючи на неоднозначне ставлення та сприйняття громадянами діяльності суддів з відправлення правосуддя, висвітлення роботи судів та окремих резонансних судових рішень у ЗМІ.

Оцінка довіри. Основним способом вимірювання рівня довіри до соціальних інституцій відповідно до практики, яка склалася, є опитування населення з використанням головного питання, сформульованого наступним чином: «Наскільки Ви довіряєте (назва соціального інституту, органу державної влади тощо)?» та переліком відповідей з градацією рівня довіри.

Баланс довіри визначається як різниця між частками населення, що довіряють («повністю» і «скоріше, довіряють»), та тими, що не довіряють («зовсім не довіряють» і «скоріше, не довіряють»).

Перспективним напрямом удосконалення існуючих підходів кількісного оцінювання довіри є введення до складу індексів детермінанта довіри – чесності, компетентності, добропорядності. Проте це завдання пов'язане з кількома проблемами формалізації і кількісного оцінювання.

Оцінку чесності як правдивості, принциповості та вірності взятим зобов'язанням складно формалізувати і визначити кількісно. Таку оцінку, переважно ретроспективну, можна отримати експертними методами.

Компетенція та компетентність у сенсі відповідності займаної посади, обізнаності, досвіду, авторитетності може бути оцінена за допомогою тестових, екзаменаційних процедур.

Такий підхід є цілком прийнятним, коли вимірюється компетентність конкретної особи, і дещо ускладнюється у випадку вимірювання інституційної компетентності – компетентності цілих організацій, як сукупності ділових якостей їхніх працівників, законодавчої бази, внутрішніх та зовнішніх механізмів функціонування та взаємодії.

Добропорядності, так само як і чесності, обґрунтовано можна дати оцінку лише у ретроспективі. Загальновизнаних процедур формалізації такого оцінювання сьогодні не існує. Крім того, характеристики, які дозволяють оцінити добропорядність, є різними залежно від сфери дослідження.

Існуючі підходи до оцінювання довіри до суду.

А. Досвід Європейського Союзу. Опитування Eurobarometer. У квітні 2017 року Європейська Комісія презентувала результати опитування громадян країн Європейського Союзу (далі – ЄС) щодо сприйняття населенням та компаніями незалежності національної судової системи (Eurobarometer 447 і Eurobarometer 448), яке відбувалося у січні того ж року. Організація, яка займається опитуванням населення для визначення громадської думки у країнах ЄС, у вказаних документах надала звіт щодо основних показників.

Опитування дозволило виявити сприйняття респондентами незалежності судів та суддів та причини такого сприйняття; порівняти результати за країнами ЄС, загальним показником у ЄС, за соціально-демографічними показниками і позначити тенденції порівняно з дослідженням минулого року.

Опитування здійснювалося телефоном (стаціонарним та мобільним) на рідній мові респондентів за методологією, що звичайно використовується у опитуваннях

Євробарометру. Дослідженням було охоплено 28 країн ЄС та населення віком від 15 років.

Вибірка формувалася шляхом випадкового обрання реальних номерів телефонів респондентів. У кожному домогосподарстві респондент обирався за правилом «останнього дня народження».

У опитуванні респондентам було поставлено одне основне питання - *«Як Ви оцінюєте судову систему у (Вашій державі) з огляду на незалежність судів та суддів? Ваша оцінка – дуже добре / достатньо добре / достатньо погано / погано / немає відповіді»* з можливістю обрати лише одну відповідь.

При позитивній відповіді - дуже добре / достатньо добре та при негативній відповіді - достатньо погано / погано / респонденту ставилося уточнююче питання з метою виявлення причин такого сприйняття незалежності судової системи.

Додаткове питання у випадку надання респондентом відповіді на основне питання було:

«Скажіть будь ласка, якою мірою наступні причини обумовлюють Вашу оцінку незалежності судової системи у (Вашій країні)?» Варіанти відповідей: - дуже сильно / дещо / не зовсім / зовсім не обумовлює/ немає відповіді.¹

Індикатори до питання (у разі надання негативної відповіді):

- перешкоди або тиск з боку уряду та політиків;
- перешкоди або тиск у економічній діяльності (сфері) або інші специфічні інтереси;
- статус та посада суддів недостатньо гарантує їх незалежність.

Індикатори до питання (у разі надання позитивної відповіді)

- відсутність перешкод або тиску з боку уряду та політиків
- відсутність перешкод або тиску у економічній діяльності (сфері) або інших специфічних інтересів;
- статус та посада суддів достатньо гарантує їх незалежність

Крім того, респондентам ставили питання, чи були вони впродовж останніх двох років учасниками судового розгляду з варіантами відповідей – «Так / Ні»

Результати дослідження Євробарометру 447. Більше половини опитаних (55%) оцінили рівень незалежності судової системи у своїй державі як добрий, що на 3% більше порівняно з результатами подібного дослідження 2016 року. Третина респондентів (34 %) оцінила рівень незалежності судової системи як поганий, що менше на 2 % порівняно з результатами попереднього року.

Найпоширенішою причиною, за якою опитані позитивно оцінювали незалежність судової системи за підсумками опитування, була статус та посада суддів (78% респондентів); в той час, як перешкоди та тиск з боку уряду і політиків найчастіше називалися причиною у сприйнятті незалежності судової системи на низькому рівні (74%).

¹В оригіналі - Very much / Somewhat / Not really / Not at all / DK

На відповіді опитаних впливали соціально-демографічні показники – вік, освіта, а також досвід респондентів у участі у судових провадженнях. Так, респонденти, що були учасниками судового процесу, однаково оцінили судову систему – як добру (48%) і погану (48%). На противагу цьому, більшість опитаних без судового досвіду оцінили рівень незалежності судової системи як добру (56%).

Гендер, позаяк, на результати опитування не вплинув.

Опитування щодо рівня довіри громадян до системи юстиції² (проведене у 2010 році організацією «TheEuropeanSocialSurvey»).

Опитування є частиною великого дослідження, метою якого є оцінка декількох основних сфер суспільного життя – довіри до юстиції; ставлення до соціального захисту в Європі; економічна криза, якість праці та соціальна інтеграція; розуміння та оцінка демократії європейцями; персональне та соціальне благополуччя у Європі; соціальна нерівність у сфері охорони здоров'я; ставлення до імміграції.

Під час п'ятої хвилі Європейського соціального дослідження, що включало 45 питань стосовно довіри до юстиції, та було проведене у 28 європейських країнах, 39000 респондентів взяли участь у face-to-face інтерв'ю.

На меті опитування мало отримати відповідь на питання, чому людина порушує закон? Методологія опитування базувалася на двох феноменах – довіри (саме інституційної) та легітимності. За умови, що забезпечення обов'язкового дотримання закону є ключовою метою системи кримінальної юстиції, виникає потреба у громадській довірі до системи. Не менш важливо, щоб громадяни сприймали органи влади як такі, що мають законне право здійснювати свої повноваження.

Під час опитування оцінювався рівень довіри населення до поліції та кримінальних судів своєї держави. Наприклад, довіра до поліції розглядалася у трьох аспектах: довіра до компетентності (пошук правопорушників; швидке реагування); довіра до процесуальних повноважень (що здійснюються відповідно до закону) та довіра до розподільчих повноважень (distributive fairness) (однакове ставлення до всіх соціальних груп).

Довіра до кримінальних судів розглядалася через справедливість. Так, респондентами пропонувалася модельована ситуація, згідно до якої треба було відповісти на питання. Наприклад, *«Принпустимо, що дві особи різної раси або етнічної приналежності постали перед судом за обвинуваченням у вчиненні ідентичного злочину, який вони не вчиняли. На Вашу думку, кого з них буде вірогідніше визнано винним?»*

²The EuropeanSocialSurvey<http://www.europeansocialsurvey.org> ; Головні результати Європейського соціального дослідження: Довіра до юстиції: Головні результати п'ятої хвилі Європейського соціального дослідження (ESS). Вип. 1.
http://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/ESS5_toplines_issue_1_trust_in_justice.pdf

Довіра до судів розглядалася через довіру до їх компетентності та довірою до процесуальних повноважень. Довіра до процесуальних повноважень суду визначалася шляхом ставлення питання «Як часто суди виносять справедливі, неупереджені рішення, базуючись на належних доказах?». Питання «Як часто суди допускаються помилок при винесенні рішень, через що винні особи не притягуються до відповідальності?» ставилося респондентам як індикатор визначення сприйняття громадянами компетентності суду та довіри до компетентності.

Б. Досвід США. Інститут Геллапа (AmericanInstituteofPublicOpinion / Gallup) – американський інститут громадської думки – аналітична організація в США, заснована у 1935 році, проводить регулярні опитування населення з проблем внутрішньої та зовнішньої політики, користується міжнародним авторитетом як один із найбільш надійних джерел інформації щодо стану суспільної думки у США та світі.

Серед іншого інститут Геллапа досліджує рівень інституційної довіри населення держави. Головне питання, яке ставиться перед респондентами, наступне: *«Я називатиму Вам перелік інституцій американського суспільства. Дайте відповідь, наскільки Ви довіряєте кожній з них – повністю довіряю, довіряю, трохи довіряю, мало довіряю, не довіряю, відповідь відсутня»*³.

До переліку інституцій включені: церква, Верховний суд США, кримінальна система юстиції, банки, система охорони здоров'я, інтернет, телевізійні новини тощо.

Оцінки за варіантами 1 та 2 сумуються та виносяться як позитивні оцінки рівня довіри. Наприклад, довіра до Верховного суду США представлена на малюнку (витяг).

Верховний Суд

	Повністю довіряю	Довіряю	Трохи довіряю	Мало довіряю	Не довіряю	Відповідь відсутня	Повністю довіряю/ довіряю
	%	%	%	%	%	%	%
2017	18	22	40	16	1	2	40
2016	15	21	41	22	1	1	36
2015	14	18	42	23	2	2	32
2014	12	18	41	24	2	2	30
2013	13	21	42	21	2	2	34
2012	15	22	38	20	2	3	37

В. Україна.

³<http://news.gallup.com/poll/1597/confidence-institutions.aspx>

Оцінка роботи судової системи України, проведена у листопаді-грудні 2014 року, проведена соціологічною службою [Research&BreedingGroup](#)⁴

Дослідження складається з двох компонентів – загальнонаціонального та спеціалізованого опитування безпосередніх учасників судових проваджень. Методом дослідження було обрано опитування face-to-face.

Географія дослідження: в 22-х областях України та м. Київ

Кількість опитаних респондентів у кожній частині опитування - по 2000 осіб.

Основні результати: Рівень довіри населення до суду та судової системи обумовлено ступенем поінформованості щодо роботи судів – учасники спеціалізованого опитування довіряють судам та судовій системі набагато більше (40%), ніж учасники загальнонаціонального опитування (13 %). При цьому слід враховувати, що 87 % учасників загальнонаціонального опитування ніколи не приймали участі в судових провадженнях.

На рівень довіри до суду за даними дослідження впливають спеціалізація судів, законність/обґрунтованість судових рішень, справедливість судових рішень, якість та своєчасність виконання судових рішень. Результати опитувань відрізняються залежно від наявності у респондента судового досвіду, що в тому числі і визначають рівень довіри до суду в цілому.

Національне опитування, проведене громадською організацією «Відкрита Україна» (Проект «Відкритий Суд») з метою визначення рівня довіри до судової влади у 2016 році.

Результати оприлюднені в грудні 2016 року⁵. Впродовж трьох місяців 2016 року ГО «Відкрита Україна» в рамках реалізації Проекту «Відкритий Суд» було проведено кваліфіковане опитування національного значення з метою визначення рівня довіри громадян до судової влади за двома напрямками:

- а) визначення рівня довіри до судової влади;
- б) визначення рейтингу недовіри до судової влади в порівнянні з іншими органами державної влади в Україні.

Вперше, опитування проводилося за спеціальним критерієм: відповіді на запитання надавалися особами, які відвідували суди в якості учасників справи (учасники судових проваджень). Другою обов'язковою умовою опитування була ідентифікація особи – респондента. Таким чином, анонімне анкетування не застосовувалося.

Опитування проведене в 90 пунктах збору даних у 28 населених пунктах України за єдиним критерієм. Для отримання об'єктивних результатів, опитування проводилося на територіях, прилеглих до будівель судів міського, районного та обласного рівня (в цілому – 61 судів) впродовж повного робочого дня.

⁴<http://rb.com.ua/rus/projects/omnibus/8998/>; http://rb.com.ua/img/PR_sud_12_2015.pdf

⁵<http://open-court.org/important/13095/>

У підсумку, учасниками Проекту «Відкритий Суд» зібрано 4054 анкет, з яких 3947 визнано дійсними, тобто такими, що відповідають єдиному стандарту до проведення опитування.

Респонденти оцінювали рівень довіри до суду за градацією:

- а) не довіряю (0-25 %);
- б) більше не довіряю, ніж довіряю (25 – 50 %);
- в) більше довіряю, ніж не довіряю (50 – 75 %);
- г) довіряю (75 – 100 %)

Ставлення громадян України до судової системи – дослідження ставлення громадян України до судової влади, оцінки ними різних аспектів діяльності судів, проведене соціологічною службою Центру Разумкова спільно з Проектом Ради Європи "Підтримка впровадженню судової реформи в Україні" за підтримки Ради суддів України⁶.

Репрезентативне опитування громадян України здійснювалося з 6 по 11 жовтня 2017 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Результати цього опитування є репрезентативними стосовно дорослого населення територій, що перебувають під контролем органів державної влади України, за основними соціально-демографічними показниками: віком, статтю, типом поселення, регіоном проживання. Було опитано 2019 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки опитування не перевищує 2,3%.

Опитування учасників судових засідань на виході з приміщень судів відбувалося з 30 жовтня по 1 листопада 2017 р. Було опитано 829 респондентів в усіх регіонах України (крім АР Крим та Севастополя).

Результати дослідження засвідчили помітну різницю у ставленні до судової системи між населенням України в цілому та громадянами, які мають безпосередній нещодавній досвід спілкування з судами.

Ставлення громадян України до судової системи є досить негативним. Відповідаючи на питання про те, чим, на їх думку, найчастіше керуються судді при винесенні судового рішення, найчастіше респонденти вважали, що власною вигодою (39,5%). Значно рідше висловлювалася думка, що судді керуються найчастіше майновим та/або посадовим становищем сторін (14,6%). Ще рідше громадяни відповідали, що судді керуються законом (8,9%), обставинами справи (8,3%), вказівкою голови суду (7,9%), політичною ситуацією в державі (6,8%). Порівняно з 2012 роком статистично значимо зросла частка респондентів, які вважають, що судді

⁶ Звіт «Ставлення громадян України до судової системи» // Центр Разумкова спільно з Проектом Ради Європи "Підтримка впровадженню судової реформи в Україні" та за підтримки Ради суддів України <http://rsu.gov.ua/uploads/article/final-report-survey-e07f150174.pdf>

найчастіше керуються власною вигодою (з 33,1%), та знизилася частка тих, хто вважає, що вони керуються законом (з 15,1%) та обставинами справи (з 12,0%).

Існують ряд аспектів, з яких оцінки є негативними з боку обох зазначених груп громадян. Зокрема, більшість представників обох груп (78,1% населення в цілому і 52,7% тих, хто має досвід спілкування з судами) не вважають суди в Україні самостійними, а суддів – незалежними. Також представники обох груп вважають, що якщо супротивними сторонами в суді будуть громадянин з високим рівнем доходів і громадянин з низьким рівнем доходів, то більше шансів виграти справу матиме громадянин з високим рівнем доходів. Такої думки дотримуються 81,1% населення в цілому і 52,6% громадян, які мають досвід спілкування з судами.

Проте, якщо говорити про довіру до судової системи, як про інтегральний показник, то тут різниця між ставленням населення в цілому та громадян, які мають безпосередній нещодавній досвід спілкування з судами відрізняється не лише кількісно, але й якісно. Якщо говорити про довіру в українському суспільстві до судової системи, то слід зазначити, що рівень довіри до судів є одним з найнижчих серед усіх державних і суспільних інституцій. Про свою недовіру до судів (судової системи в цілому) повідомили 80,9% респондентів, а про довіру – 9,3%. Місцевим судам не довіряють 77,4% опитаних, довіряють – 11,9%, Верховному Суду України не довіряють 72,0% громадян, довіряють – 13,1%, Конституційному Суду не довіряють 66,8% громадян, довіряють – 14,9%. З високою імовірністю можна припустити, що низький рівень довіри до судів є наслідком вкрай низького рівня довіри до державних органів в цілому (не довіряють державному апарату 80,7% опитаних) і низьким рівнем особистого досвіду спілкування з судами. Зокрема, підтвердженням цьому є результати опитування на виході з судів громадян, які мали безпосередній досвід спілкування з судами. Так, можна стверджувати, що серед громадян, які мають нещодавній досвід спілкування з судами переважає довіра до судової системи: баланс довіри до судової системи в цілому є позитивним, тобто число опитаних, які довіряють судам (47,0%) було вищим, ніж число тих, хто судовій системі не довіряє (41,4%). Ще більшим є рівень довіри громадян, які контактували з судами до місцевих судів: довіру місцевим судам висловили більшість опитаних – 51,5%, недовіру – 37,5%.

Тому можна зробити висновок, що високий рівень негативного ставлення до судів значною мірою формується двома чинниками: негативним інформаційним полем та чинником фінансово-політичного впливу на суддів. Результати дослідження показали, що вплив першого чинника досить ефективно усувається при спілкуванні громадян з судами. Вплив другого чинника можна зменшити запроваджуючи заходи для підвищення реальної незалежності суддів.

Висновки. Інституційну довіру можна вважати своєрідним індикатором, який визначає соціальне самопочуття населення, крім того є важливою умовою соціальної комунікації, за допомогою якої досягається згода, розуміння та діалог сторін і стає можливим пошук нових можливостей для подальшого розвитку.

Підвищення довіри до судової системи України належить до завдань судової влади та окреслено стратегічними документами розвитку судової влади України останніх років.

На ступінь довіри (недовіри) громадян до правосуддя впливає множина чинників, найважливішими серед яких слід назвати: якість законодавства, на основі якого ухвалюються та обґрунтовуються судові рішення; якість суддівського корпусу; ступінь доступності та відкритості правосуддя; висвітлення роботи суду у ЗМІ; ступінь виконання судових рішень.

Від довіри до суду слід відрізнити сприйняття правосуддя громадянами, на рівень якого впливають можливість громадян захистити свої права у суді, застосування закону судом у належний та ефективний спосіб, рівність та недискримінація перед законом, законність прийнятих судових рішень, ефективна боротьба держави з корупцією тощо.

Для визначення рівня оцінки довіри українських громадян до системи правосуддя доцільно використати наведений досвід та врахувати показник – судовий досвід особи; при чому виділити не 2, а 3 категорії респондентів: 1) особи без судового досвіду; 2) особи з судовим досвідом у минулому; 3) особи, які перебувають у судовому процесі у момент опитування.

Всю аудиторію, крім того, пропонується поділити на 2 категорії – звичайних громадян та осіб з професійним досвідом у сфері судової влади (юристи, адвокати, судді, судді у відставці, експерти, посадові особи судової влади).

Для опитування пропонується застосувати методологію Євробарометру та сформулювати одне основне запитання - **Чи довіряєте Ви судовій владі України?** з варіантами відповідей.

Зважаючи на відповідь, надану респондентом, наступне питання буде уточнювати причини, що формують довіру (або недовіру) респондента до судової системи України та пропонувати оцінити ступінь впливу цих причин на думку особи.

Причини, що обумовлюють відповідь респондента на основне питання, будуть розроблені для кожної категорії респондентів залежно від наявності судового досвіду.

Український контекст оцінювання довіри до суду.

Ситуація в Україні має ознаки “балансування на межі легітимності”. Падіння громадської довіри до суду в Україні відбувалось всі останні роки. Радикальні кроки реформи судової системи створили найбільший виклик для легітимності суду за всі роки незалежності. Всі опитування 2016-2018 років показують, що рівень довіри населення до суду є найбільш низьким у порівнянні з іншими інститутами (лише в окремих дослідженнях – “конкуруючи з парламентом”).

Ці чинники обумовлюють необхідність *проведення систематичного моніторингу ситуації громадського сприйняття судової системи та реагування на динаміку*

таких показників довіри. Такий моніторинг має відбуватись на основі простої і уніфікованої методології.

В Україні все активніше в державне управління впроваджується стандарт оцінки ефективності через вимірювання рівня громадської довіри, що поступово витісняє суто бюрократичний підхід, коли успішність оцінюється не за ступенем досягнення суспільних цілей а за “кількістю проведених заходів”.

Наприклад, у діяльність Національної поліції впроваджується систематична оцінка рівня довіри населення, яка тлумачиться як рівень сприйняття населенням “якості виконання її завдань та функцій”. Відповідна методика затверджена Постановою Кабінету міністрів України № 58 від 7 лютого 2018 року “Про затвердження Порядку оцінки рівня довіри населення до Національної поліції”.

Щодо судової системи можна констатувати, що на рівні політичних інструментів (за межами судової системи) визнається необхідність створення аналогічних інструментів, однак жодних практичних кроків не робиться. У Стратегії реформування судочинства, судоустрою та суміжних інститутів на 2015-2020 роки (пункт 9) вперше у сучасній історії України чітко визнано, що *ключовим індикатором успішності судової реформи має бути довіра населення до суду, а елементом управління процесом реформ є моніторинг ситуації за цим показником.*

З урахуванням цього, *для органів судової влади (перш за все, це - Вища рада правосуддя, Рада суддів України) важливою і реальною стає потреба в інформації щодо домінуючих позицій чи стереотипів масової свідомості в оцінках поточної ситуації та перспектив реформування судової системи.* Така інформація буде сприяти більш реалістичному підходу у формуванні та реалізації політики органів судової влади як в питаннях діалогу з громадськістю так і при вирішенні внутрішніх проблем судової системи. **Першим кроком у цьому напрямку має бути розробка та апробація Стандартної методики моніторингу довіри населення до суду.**

Практика оцінки довіри до суду в Україні. Питання довіри до суду є однією з ключових тем діалогу судової влади та громадськості, який не завжди базується на належних аргументах та фактах. Симптоматично є тенденція останніх років-включення питань довіри до суду до опитувань, які проводяться на рівні окремих судів в рамках Системи оцінювання роботи суду (СОРС) на основі методики КГЗ. Оскільки такі питання не передбачені природою цього інструменту і є виходом за межі його завдань, то виникає питання щодо надійності і даних і інструментарію. Ще більш сумнівною є поява питань про довіру до суду в різних форматах онлайн-опитувань, які проводяться самими судами.

Загалом, національна практика досліджень довіри до суду свідчить про існування певних недоліків чи суперечностей:

- Епізодичними є спеціальні дослідження довіри до суду; найчастіше ця проблематика є лише одним із аспектів; створюється враження поверховості та концептуальної невизначеності;

- В тих небагатьох випадках, коли довіра є основним предметом дослідження, надмірною стає кількість супутніх сюжетів та тем, а концепція дослідження має надмірну теоретичність та абстрактність; «соціологічні артефакти» виглядають штучними і важко узгоджуються із реаліями;
- існує методична та змістовна неузгодженість та суперечливість соціологічних досліджень, в яких оцінюється ступінь довіри суспільства до судів; порівняння таких даних ускладнюється;
- в багатьох випадках дослідження мають ознаки замовності чи політично заангажовані;
- обмеженими є можливості оцінки змін ситуації (порівняння у часі), оскільки надмірна вартість таких досліджень робить невизначеною можливість моніторингових досліджень;
- довіра оцінюється в надто загальних вимірах, що не дозволяє такі результати використовувати у практичній діяльності (висновки зроблені на основі лише одного запитання про ступінь довіри “до всіх інститутів із переліку”; відсутня інформація про чинники довіри, її складові, зв'язок оцінок та реального досвіду контактів з судовою системою, тощо).

Базові засади методики моніторингу:

- оцінка довіри до суду проводиться як *кількісна оцінка стану* масової свідомості, що має репрезентативний характер для України загалом (за можливості - і основних регіонів, юрисдикцій та інстанцій);
- простота методики і зручність для використання в масових опитуваннях (включно з можливістю включення до комплексних досліджень, наприклад, «омнібусів» чи у форматі онлайн-опитувань);
- можливість розрізнення двох категорій населення (респонденти із досвідом контактів з судовою системою та респонденти, що такого досвіду не мають);
- можливість проведення моніторингових досліджень (щорічних або з іншим часовим інтервалом);
- концептуальна чіткість та несуперечливість – оперування поняттями та визначеннями, що відповідають усталеним уявленням про суд у демократичному суспільстві; відсутність «надмірної теоретичності та абстрактності»;
- ключовим є створення методичних передумов для включення оцінки довіри у формат он-лайн опитувань на веб-платформах судів, що може в перспективі стати одним із модулів «електронного суду».

Застосування результатів моніторингу для оцінки успішності реформ і ефективності судової системи

Моніторинг дозволяє зробити змістовно більш обгрунтованою оцінку ефективності судової системи і успішності заходів з її реформування (як в частині формулювання реальних пріоритетів/завдань так і міри їх реалізації).

Критерієм успішності демократичних реформ загалом та судової реформи, який формується на основі моніторингу, може бути **досягнення стану**, коли:

- **суду довіряють більше ніж іншим ключовим органам публічної влади** (парламенту, виконавчій владі, органам охорони правопорядку, президенту, тощо);
- Довіра до **окремих судових інстанцій чи юрисдикцій** не має суттєвих відмінностей;
- Рівень довіри **не має негативної динаміки** протягом щонайменше 5 років;
- Довіра тих, хто мав **судовий досвід** є вищою ніж, тих хто ніколи не був учасником;
- Щодо учасників судових проваджень – рівень довіри суттєво **не змінюється в залежності від успішності звернення до суду**;
- **Довіра професійних учасників не відрізняється** від оцінок звичайних учасників судових проваджень.
- **Частота звернення до суду при вирішенні адміністративних та господарських спорів зростає.**

Концепція оцінки довіри до суду та можливості її операціоналізації.

Моніторинг довіри до суду має включати три рівні оцінки/компоненти:

а) загальна оцінка довіри та суміжних аспектів ставлення до суду (населення загалом);

б) довіра до суду населення, що має досвід участі у судових провадженнях (пересічних громадян);

в) довіра до суду професійних учасників судових проваджень (адвокати/юристи, прокурори).

Методика моніторингу має базуватись на наступних положеннях та включати наступні блоки:

Оцінка довіри до суду – це визначення певних параметрів масової свідомості населення України в основі якої – система показників та релевантних їм емпіричних індикаторів (запитань в опитувальниках). Всі параметри оцінюються за стандартними бальними шкалами, що дає можливість побудови середніх оцінок та інтегральних індексів.

Довіра до суду означає впевненість у тому, що судова діяльність здійснюється у спосіб, який максимально відповідає очікуванням, сподіванням та потребам населення.

Це – феномен *масової свідомості*, що робить необхідним врахування наступних обставин:

- довіра залежить від існуючих у суспільстві уявлень про те, як має функціонувати судова система; це робить оцінки довіри залежними від рівня засвоєння демократичних цінностей та розуміння базових засад демократичного урядування;
- теоретично можливою є ситуація невідповідності таких очікувань стандартам демократичного урядування і справедливого судочинства;
- довіра не може тлумачитись як пряма оцінка задоволеності роботою судової системи (хоча опосередковано вона відображає такі оцінки);
- довіра – це вербальна оцінка, яка є чутливою до масових стереотипів і переважно орієнтується на них;
- особистий досвід контактів із судами та його вплив на оцінки рівня довіри може інтерпретуватись з урахуванням впливу вже засвоєних стереотипів масової свідомості;
- довіра до суду має розглядатись як комплексний феномен, у якому інтегровано оцінки різних аспектів діяльності судів/судової системи, що можуть мати суттєво різний рівень; негативне сприйняття одних аспектів може компенсуватись задоволеністю іншими;
- рівень довіри до суду має високий рівень залежності від довіри до інших інститутів публічної влади та більш загальних чинників соціального контексту (наприклад, рівень задоволеності життям, соціальної адаптації);
- довіра населення до суду має враховуватись у плануванні реформ і поточній діяльності, хоча її оцінки потребують дуже обережної інтерпретації і врахування відсутності «простоти і одномірності цього феномену».

Показники (блоки показників) методики оцінки довіри.

Загальна оцінка ступеню довіри до суду. Реалізується на основі прямого запитання.

В опитувальниках може бути використано наступне питання:

«Яке з наведених нижче тверджень найбільш точно передає Ваше особисте ставлення до судової системи України:

- 1. повністю довіряю українським судам;*
- 2. я скоріше довіряю чим не довіряю;*
- 3. скоріше не довіряю ніж довіряю;*
- 4. зовсім не довіряю;*
- 5. важко сказати; не визначився»*

Оцінка окремих складових чи вимірів ставлення до судової системи

(теоретично вони можуть тлумачитись як елементи феномену довіри і їх оцінка одночасно може дати уявлення про чинники довіри тобто їх вагу в інтегральних оцінках)

До них належать наступні:

- *Переконаність у справедливості рішень судів;*
- *Впевненість у незалежності судів (як гілки влади);*
- *Сприйняття суддів як неупереджених і незалежних;*
- *Переконаність у наявності належного рівня кваліфікації суддів;*
- *Впевненість у реалізації принципу рівності всіх перед законом та відсутності дискримінації;*
- *Сприйняття судових процедур як доступних (відсутність необґрунтованих обмежень доступу);*

Кількість таких складових довіри не може бути більшою ніж 10, а їх формулювання мають бути максимально нейтральними (без вживання термінів «корупція» і подібних).

В опитувальнику може бути використано наступну конструкцію питання:

«Чи погоджуєтесь Ви з наступними твердженнями:

- *Ви впевнені в тому, що Рішення приймаються справедливі, обґрунтовані та законні;*
- *Судді мають достатню кваліфікацію;*
- *Суди працюють незалежно, на рішення не впливають інші органи влади, політики чи посадові особи;*
- *У Вас немає сумнівів, що в судах всі рівні перед законом і нікому не надається перевага через його майновий стан, посаду, родинні зв'язки тощо;*
- *Умови роботи судів (графіки розгляду справ; стан приміщень, тощо) є комфортними і зручними для учасників судових проваджень*

Для оцінки ступеню згоди з таким твердженням використовується 4 – бальна шкала. Наприклад такого змісту:

1. *я повністю погоджуюсь;*
2. *я скоріше погоджуюсь чим ні;*
3. *скоріше ні ніж погоджуюсь;*
4. *зовсім не погоджуюсь;*
5. *важко сказати; не визначився»*

Наступні показники є факультативними, їх застосування буде можливим за наявності відповідних потреб Ради суддів чи іншого органу судової влади, оскільки цим інструментарій ускладнюється і втрачається можливість коректного застосування нових технологій опитування.

Ступінь та характер інформованості про стан та динаміку ситуації в судовій системі. Цей компонент відображає практичні потреби судів в частині побудови реалістичних інформаційних політик.

Показники цього блоку можна поділити на кілька груп:

- інформованість про судову систему загалом;
- інформованість про стан судової реформи (з конкретизацією щодо поточного етапу; можливо і щодо процесів оновлення суддівського корпусу);
- інформація про судові процедури (загальне розуміння алгоритму звернення до суду);
- інформація про інстанційність та предметну юрисдикцію судів (самооцінка розуміння цих аспектів);
- інформація про діяльність місцевих судів («знання якихось реальних фактів»);

Перелік не є вичерпним, однак загальна кількість показників і емпіричних індикаторів не має бути більшою ніж 10-12.

За своїм формулюванням питання про інформованість можуть бути наступним:

«Як Ви оцінюєте ступінь власної обізнаності щодо наступного:

- *які суди є в Україні, тобто як побудована судова система України загалом;*

Оскільки конструкція питання є самооцінкою, то може бути застосована стандартна 5-бальна шкала. Крім того, буде використовуватись додаткова альтернатива *«Мене не цікавлять ці/це питання»*, що буде показником наявності мотивації щодо отримання певної інформації;

Існує прагнення оцінювати значимість джерел інформації про судову систему. Загалом погоджуючись з важливістю такої інформації, слід враховувати технічні та методичні проблеми коректності таких даних. Можна отримати певні відповіді на питання, однак їх тлумачення не може бути однозначним, оскільки надто складно формується навіть проста інформованість.

У якості компромісного варіанту може бути запропоноване питання щодо важливості різних джерел інформації (фактично це питання про використання джерел інформації і до певної міри – довіру до них). Серед таких джерел можуть бути: *власний досвід; оцінки знайомих чи близьких; офіційні матеріали (законодавство; судова практика; звіти судів тощо); інформація, яка поширюється адвокатами; інформація сайтів судів; інформація виступів суддів; матеріали журналістських розслідувань; політичні дебати (виступи політиків); кримінальні хроніки (за участю суддів), тощо* (однак не варто «перевантажувати такий перелік»). Може бути застосовано 5-бальну шкалу, що дасть можливість порівняння значимості різних джерел інформації.

Оцінки якості роботи суду на основі власного досвіду є компонентом, що використовується в опитувальниках для респондентів, що відбираються за критерієм (фільтром) наявності досвіду участі у судових провадженнях. Варто визначитись щодо того, яким має бути період оцінки – «судовий досвід взагалі» чи «судовий досвід за певний період». Наша пропозиція – досвід участі за останні 12 місяців.

Показники цього компоненту структуруються на кілька блоків.

- Статус респондента (пересічний громадянин; професійний юрист (представник своєї установи, тощо); адвокат; особа без спеціальної освіти, що приймає участь к захисті прав інших осіб (наприклад, правозахисник); та його процесуальний статус (позивач, відповідач; тощо)
- Види проваджень (цивільні; господарські, тощо)
- Частота участі в судових провадженнях (за останні 12 місяців?;)
- Загальні оцінки якості роботи судів. Використовуються стандартні виміри якості, що визначені наприклад в методиці КГЗ чи СОРС), із застосуванням 5-бальної шкали. Кількість параметрів оцінки не повинна перевищувати 10.

Репрезентативність та моделі емпіричної оцінки довіри до суду.

Основним є обґрунтування можливості використання автономно чи у певних комбінаціях трьох методів/технік опитування: особистого інтерв'ю/анкетування; телефонного опитування; он-лайн опитування.

Одним із принципів питань при розробці методології вибірових опитувань є забезпечення репрезентативності даних. Для його вирішення, як правило, застосовуються процедури зважування структури вибіркової сукупності на відповідну структуру генеральної сукупності. При цьому розраховується система статистичних ваг. Статистична вага – це кількість одиниць генеральної сукупності, які репрезентує (представляє) одна одиниця вибірки.

Вхідною інформацією для реалізації процедури зважування слугують різні параметри (характеристики) генеральної сукупності, які обираються залежно від мети дослідження. Якщо мова йде про опитування населення, найчастіше використовуються показники демографічної структури: вік, стать, розподіл чисельності населення за регіонами України. Ця інформація наявна у відкритому доступі на сайті Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>) або на он-лайн платформі «Населення України», розробленій Державною службою статистики спільно з Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України (<http://database.ukrcensus.gov.ua>).

Іноді до системи статистичних ваг додатково застосовується процедура калібрації, суть якої полягає у врахуванні зміщень оцінок за ключовими (крім

статеві-віковій структурі) параметрами (показниками, визначеними при проведенні спеціалізованих досліджень).

Для підвищення репрезентативності та надійності результатів он-лайн опитувань в рамках розробленої методології моніторингу довіри до суду, процедуру зважування результатів дослідження пропонується реалізовувати в два етапи.

На першому етапі слід застосувати стандартну процедуру зважування вибіркової сукупності респондентів з урахуванням статево-вікової структури генеральної сукупності - населення України. При цьому для практичної реалізації цього підходу принциповим є включення запитань щодо статі та віку респондента в он-лайн опитувальник.

На другому етапі доцільним є проведення процедури калібрації системи статистичних ваг, суть якої полягає в додатковому узгодженні відповідей по визначеним 1-2 ключовим запитанням он-лайн опитування з аналогічними запитаннями, відповіді на які отримані із зовнішніх джерел (інших статистичних спостережень, рівень репрезентативності яких є науково обґрунтованим). Цим джерелом можуть бути загальнонаціональні опитування щодо довіри до суду, проведені поза межами цього дослідження, або в його рамках із застосуванням методу інтерв'ювання «віч-на-віч», за умови, що його оцінкам довіряють.

Під ключовими розуміються такі запитання, розподіл відповідей на які є визначальним при оцінюванні довіри до суду. Наприклад, принциповим є забезпечення частин тих, хто «має судовий досвід» в різних опитуваннях. Для того, щоб правомірним було твердження про репрезентативність даних он-лайн опитування, частка тих, хто «має судовий досвід» в он-лайн опитуванні має бути близькою до її значення в інших репрезентативних опитуваннях. Її зміщення потрібно врахувати при формуванні кінцевих статистичних ваг. Якщо зміщення несуттєве, процедуру калібрації можна не застосовувати, якщо суттєве – слід скоригувати статистичні ваги на це зміщення, при цьому здійснити контроль інших ключових параметрів (запитань).

Які додаткові ключові параметри обрати для застосування процедури калібрації в рамках опитувань довіри до суду, слід ще обговорити у науковому колі. Однак, для реалізації другого етапу є принциповим, щоб визначені ключові параметри (запитання) оцінювалися в обох дослідженнях: он-лайн опитуванні та іншому, що слугує джерелом зовнішньої інформації.

Слід зазначити також, що процедури зважування для підвищення репрезентативності даних вибіркового опитування не завжди можуть бути застосовані в повному обсязі, що обумовлено специфікою дослідження (обсягами вибірки, визначеними ключовими параметрами, наявністю інформації із зовнішніх джерел тощо). Висновки, наскільки запропоновані підходи є прийнятним в рамках даного дослідження можна буде зробити за результатами його апробації.

Базовий інструментарій. Варіативність способів та процедур оцінки довіри до суду має передбачати існування спільності у певних ключових моментах, що

стосуються як концепції довіри до суду так і способів її операціоналізації. Це досягається використанням **базового опитувальника**.

Такий інструмент включає до себе основні питання, формулювання а частково – і послідовність яких, мають бути незмінними в залежності від обраного способу/техніки опитування.

Структура Базового опитувальника має надати уявлення про те, із яких компонентів (питань чи їх блоків) будується реальний опитувальник. Його логічна структура (послідовність питань та процедура опитування) визначається способом опитування.

(звернення до респондента) – стандартний розділ, що змістовно визначається обраною технікою опитування.

Ключові питання (блоки питань)

Розділ А. (стосується усіх респондентів)

«Яке з наведених нижче тверджень найбільш точно передає Ваше особисте ставлення до судової системи України?»:

1. повністю довіряю українським судам;
2. я скоріше довіряю чим не довіряю;
3. скоріше не довіряю ніж довіряю;
4. зовсім не довіряю;
5. важко сказати; не визначився»

Розділ Б. (стосується усіх респондентів, що не довіряють чи скоріше недовіряють судовій системі)

«Чи погоджуєтесь Ви з наступними твердженнями?»:

1. Рішення, які приймаються судами, часто є несправедливими, необґрунтованими та незаконними
2. Судді не мають достатньої кваліфікації
3. Суди та судді є залежними, на рішення впливають інші органи влади, політики чи посадові особи
4. Є сумніви, що в судах всі рівні перед законом і нікому не надається перевага через його майновий стан, посади, родинні зв'язки тощо
5. Умови роботи судів (графіки розгляду справ; стан приміщень тощо) є некомфортними і незручними для учасників судових проваджень
6. Судові процедури є надмірно ускладненими та неефективними
7. Можливості звернення до суду є обмеженими, існують перешкоди
8. Справи розглядаються із необґрунтованими затримками, існує судова тяганина
9. Судові рішення не виконуються

Для оцінки ступеню згоди з таким твердженням використовується 4 – бальна шкала. Наприклад такого змісту:

1. я повністю погоджуюсь;
2. я скоріше погоджуюсь чим ні;
3. скоріше ні ніж погоджуюсь;
4. зовсім не погоджуюсь;
5. важко сказати; не визначився»

Розділ В. (стосується усіх респондентів, що довіряють чи скоріше довіряють судовій системі)

«Чи погоджуєтесь Ви з наступними твердженнями?»:

1. Рішення, які приймаються судами, є справедливими, обґрунтованими та законними
2. Судді мають належну кваліфікацію
3. Суди та судді є незалежними, на їх рішення не впливають інші органи влади, політики чи посадові особи
4. Відсутні сумніви в тому, що в судах всі рівні перед законом і нікому не надається перевага через його майновий стан, посади, родинні зв'язки тощо
5. Умови роботи судів (графіки розгляду справ; стан приміщень, тощо) є комфортними і зручними для учасників судових проваджень
6. Судові процедури є простими та ефективними
7. Відсутні суттєві перешкоди для звернення до суду (надмірність судових зборів, територіальна віддаленість тощо)
8. Справи розглядаються без необґрунтованих затримок протягом розумного строку
9. Судові рішення виконуються

Для оцінки ступеню згоди з таким твердженням використовується 4 – бальна шкала. Наприклад такого змісту:

1. я повністю погоджуюсь;
2. я скоріше погоджуюсь чим ні;
3. скоріше ні ніж погоджуюсь;
4. зовсім не погоджуюсь;
5. важко сказати; не визначився»

Розділ Г. (стосується усіх респондентів)

«В якій мірі Ви довіряєте наступних органам?»:

1. Президент України;
2. Верховна Рада України;
3. Кабінет Міністрів України;

4. Прокуратура;
5. Національна поліція;
6. Національне антикорупційне бюро;
7. Місцеві органи влади (місцева рада, мер міста);

Для оцінки ступеню згоди з таким твердженням використовується 4 – бальна шкала. Наприклад такого змісту:

1. Повністю довіряю;
2. скоріше довіряю чим ні;
3. скоріше ні ніж так;
4. повністю не довіряю;
5. важко сказати; не визначився»

Розділ Д. (стосується усіх респондентів, що вказують на наявність судового досвіду)
«Якщо підсумувати Ваші враження від участі у судових провадженнях за останні роки то, чи погоджуєтесь Ви з наступними твердженнями?»:

1. Рішення, які приймаються судами, є справедливими, обґрунтованими та законними;
2. Судді мають належну кваліфікацію;
3. Суди та судді є незалежними, на їх рішення не впливають інші органи влади, політики чи посадові особи;
4. У Вас відсутні сумніви в тому, що в судах всі рівні перед законом і нікому не надається перевага через його майновий стан, посади, родинні зв'язки тощо;
5. Умови роботи судів (графіки розгляду справ; стан приміщень, тощо) є комфортними і зручними для учасників судових проваджень;
6. Судові процедури є простими та неефективними;
7. Відсутні суттєві перешкоди для звернення до суду;

Для оцінки ступеню згоди з таким твердженням використовується 4 – бальна шкала. Наприклад такого змісту:

1. я повністю погоджуюсь;
2. я скоріше погоджуюсь чим ні;
3. скоріше ні ніж погоджуюсь;
4. зовсім не погоджуюсь;
5. важко сказати; не визначився»

Логічна процедура опитування (функціональні питання)

Особисті дані:

1. Стать:
2. Вік:

3. Освіта:
4. Місце проживання: (заповнюється інтерв'юєром, чи автоматично)
5. Регіон: (заповнюється інтерв'юєром, чи автоматично)
6. Зайнятість: (стандартне питання);

Перший фільтр:

«Чи належите Ви до наступних категорій?»:

1. адвокат/юрист.
2. прокурор.
3. не належу до жодної з названих категорій

Якщо ТАК, то

«Чи маєте Ви особисто досвід участі у судових провадженнях у якості адвоката/юриста чи прокурора?»

1. Так.
2. Ні.

Якщо ТАК, то

вказуйте наступне та переходьте до розділу Д.

«Вид провадження/справи?»:

1) кримінальна; 2) цивільна; 3) адміністративна; 4) господарська; 5) про адміністративне правопорушення;

«Які суди розглядали ці справи (за Вашою участю)?»:

1. Перша інстанція;
2. Апеляційна інстанція;
3. Касаційна інстанція;

«Рішення суду за Вашою справою було/були на Вашу користь?»

1. Так;
2. Ні;
3. По-різному;

«Чи берете Ви участь зараз у якомусь судовому провадженні?»

1. Так;
2. Ні;

Другий фільтр.

«Чи належите Ви до наступних категорій? (оберіть один варіантів)?»:

1. Ні я, ні мої близькі за останні 2 роки жодного разу не були учасниками судових проваджень; Якщо ТАК, то переходьте до розділу А.

2. Я особисто (члени моєї родини) за останні 2 роки були/чи є зараз учасниками судових проваджень

Якщо Ви на попереднє питання обрали другий варіант, то зазначте наступне:

«Вид провадження/справи, в яких Ви приймали чи приймаєте участь зараз?»:

1) кримінальна; 2) цивільна; 3) адміністративна; 4) господарська; 5) про адміністративне правопорушення;

«Які суди розглядали ці справи (за Вашою участю)?»:

1. Перша інстанція;
2. Апеляційна інстанція;
3. Касаційна інстанція;

«Рішення суду за Вашою справою було/були на Вашу користь?»:

1. Так;
2. Ні;
3. По-різному;

«Чи берете Ви участь зараз у якомусь судовому провадженні?»:

1. Так;
2. Ні;

Переходьте до Розділу Д.

Дослідження проводиться у трьох форматах: а) особисте інтерв'ю; б) телефонне опитування; в) онлайн-опитування. У всіх випадках застосовується уніфікований опитувальник.

Розділ 2. Порівняльний аналіз трьох технік опитування: особисте інтерв'ю, телефонне опитування, on-line опитування

У пілотажному дослідженні, яке було проведене у червні-липні 2018 року на регіональному рівні (Харківський судовий округ) оцінювались можливості та обмеження використання автономно чи у певних комбінаціях трьох методів/технік опитування:

- особистого інтерв'ю чи анкетування;
- телефонного опитування;
- он-лайн опитування.

Відповідно за завдань дослідження було проведено три автономні опитування за уніфікованим інструментарієм, однак із використанням різних технік.

1. Особисте інтерв'ю. Проведено у Харківському судовому окрузі (3 області). Фактично було опитано 207 респондентів; після перевірки якості заповнення було залишено 200 опитувальників для аналізу (що відповідає запланованим показникам).

Вибірка складається із двох категорій:

а) населення (без досвіду контактів із судами); відбір було проведено по місцю проживання у двох містах (Харків та Полтава) та двох селах Полтавської області, двох селах Харківської області. Всього було опитано 104 респонденти; Застосовувалась стандартна квотна вибірка. Всього було проведено 162 візити, тобто фіксується досить високий відсоток відмови від опитування.

б) респонденти із досвідом контактів із судовою системою. Критерієм відбору була наявність досвіду звернення до суду протягом останніх трьох років (початково використовувався період 2 роки, але «недобір» вибірки примусив збільшити цей період.) До вибірки не включались особи, що мають поточні провадження в судах. Така умова створила складнощі у формуванні вибірки: 16 респондентів було відібрано під час опитувань по місцю проживання; 87 респондентів – на основі інформації, що була отримана від адвокатів та юридичних компаній (клієнти, що звертались за останні 2 роки). Однак при цьому високим був відсоток відмов від участі (орієнтовно - більше 50 %) тих респондентів, що були відібрані на основі додаткової інформації.

2.Телефонне інтерв'ю. Проведено у Харківському судовому окрузі (3 області). Для проведення опитування було створено базу телефонних номерів в трьох містах (Харків, Полтава, Суми) на основі загальнодоступної інформації телефонних довідників Укртелекому. Випадково було відібрано 400 номерів. Однак в подальшому, коли виявилась некоректність значної частини інформації (перш за все – «непрацюючі номери»), було додатково відібрано 180 номерів мобільного зв'язку на основі інформації регіональних рекламних видань (оголошення приватного характеру).

Опитування проводилось у два етапи:

а) суцільне опитування респондентів із вибірки (до досягнення планової кількості респондентів без урахування наявності судового досвіду); було проведено 348 дзвінків (контактів); у підсумку завершено 100 інтерв'ю; високий відсоток відмови від опитування пояснюється двома причинами: «делікатність теми» (небажання говорити на цю тему виявили орієнтовно біля третини респондентів) а також несприйняття телефонного опитування загалом як способу спілкування (зайнятість, незручний час чи місце, тощо; таких було більше половини); частина номерів були некоректними чи непрацюючими;

б) відбір респондентів із судовим досвідом; оскільки основна вибірка дала лише 11 завершених інтерв'ю, додатково було використано контактну інформацію, яка була отримана із інших джерел (додаткова вибірка телефонів; частково - клієнти

адвокатів, юридичної клініки). У такий спосіб було відібрано 100 респондентів (відповідно до запланованих показників вибірки).

3. Он-лайн опитування. Для проведення цього опитування було розроблено спеціальне програмне забезпечення (модуль для веб-платформи). Модуль опитування у тестовому форматі було розміщено у мережі Інтернет на платформі Фейсбуку. Комунікація користувачів фактично виконувала функції методу відбору «snowball», що дозволило протягом 12 днів отримати 185 заповнених опитувальників. Спеціальний відбір групи “респонденти із судовим досвідом” не проводився на цьому етапі. Масив, що вдалось отримати на основі цього методу, після вилучення опитувальників з інших регіонів було піддано процедурі перевзвішування за показниками: стать, вік, тип зайнятості. Основою було обрано показники масивів, отриманих на основі традиційних методів (телефонне опитування, особисте інтерв'ю) під час окремих загальнонаціональних опитувань (зокрема і в рамках Програми «Нове правосуддя»).

Загальний рівень довіри до суду.

Це основний показник, інформація за яким отримується на основі прямого запитання в опитувальнику. Однак, його доцільно розглядати диференційовано щодо трьох категорій: *населення загалом; респонденти із судовим досвідом; професійні учасники судових проваджень.*

Населення: довіра до суду.

Наступні таблиці (Табл. 1, Табл. 2, Табл. 3) показують результати, що отримані за допомогою трьох різних технік опитування.

ТАБЛ. 1 Довіра до суду: особисте інтерв'ю .
(% тих, хто “ повністю довіряє “ чи “скоріше довіряє ніж ні”)

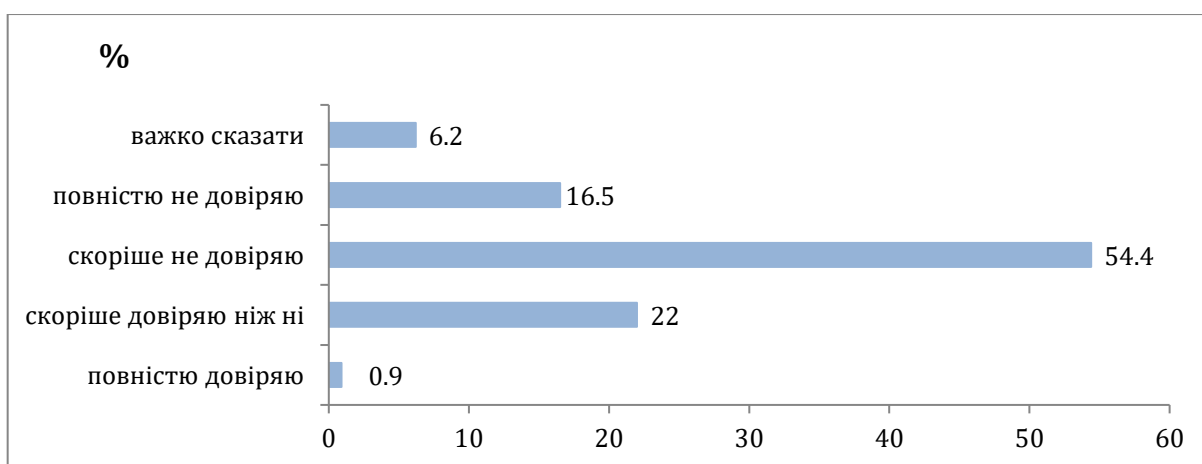

ТАБЛ. 2 Довіра до суду: телефонне опитування.
(% тих, хто “повністю довіряє” чи “скоріше довіряє ніж ні”)

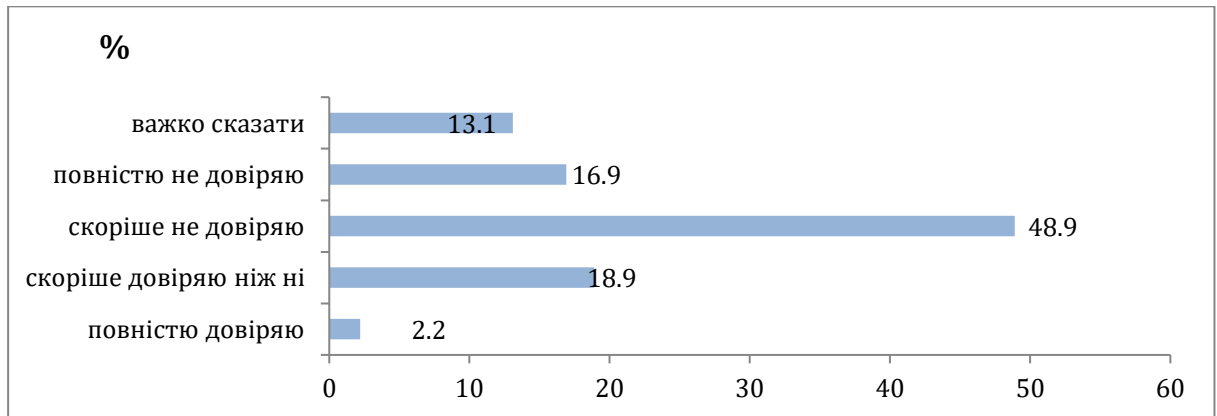
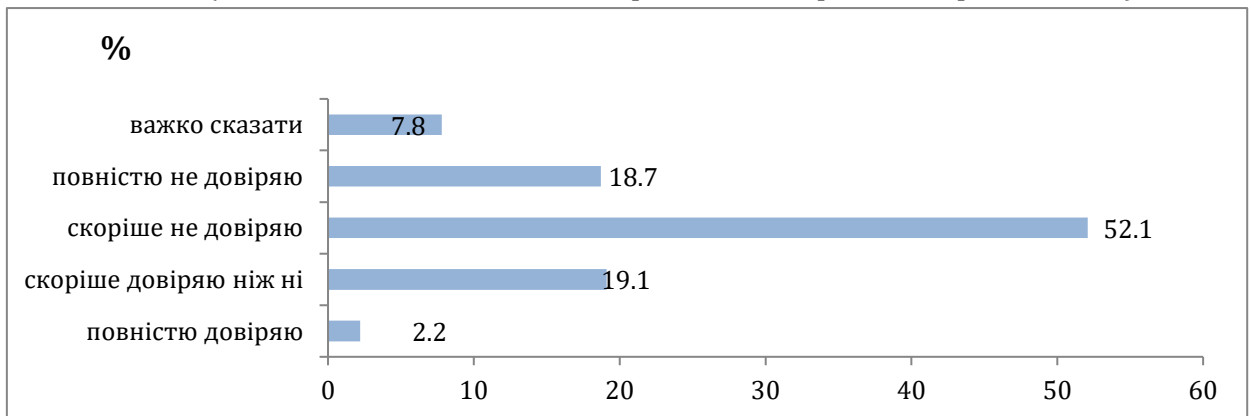

ТАБЛ. 3 Довіра до суду: он-лайн опитування.
(% тих, хто “повністю довіряє” чи “скоріше довіряє ніж ні”)

Ці дані дозволяють зробити деякі висновки та узагальнення як змістовного так і методичного характеру:

- *техніки опитування (особисте інтерв'ю, телефонне опитування, он-лайн опитування) не впливають суттєво на відмінності результатів, що може пояснюватись як однотипністю якісних параметрів вибірки так і відносною простотою питання;*
- *можна висловити припущення, що он-лайн опитування має найбільш очевидну анонімність, хоча респонденти і в інших процедурах опитування не сприймають це питання як “делікатне”;*
- *застосування шкали, в якій не використовується середнє значення (наприклад, “у рівній мірі і довіряю і не довіряю”) є достатньо обґрунтованим і дозволяє отримати більш чітке уявлення про досліджуваний феномен;*
- *змістовно оцінки не містять суттєвих відхилень від результатів аналогічних досліджень останніх років; при цьому для порівняння*

даних є обмеження – інструментальна ідентичність (те ж формулювання і аналогічна шкала);

- *презентація результатів не може зводитись до дихотомічної шкали (“довіряю – не довіряю”),* оскільки важливі значення мають “відтінки” таких оцінок; наприклад, “повністю довіряють” лише 1-2 %, водночас – “скоріше довіряють ніж ні” - 18-19 %; важливим є те, що значна частина респондентів обрали варіант “скоріше не довіряю”, що може бути свідченням незавершеності такої оцінки і її залежності чи то від стереотипів масової свідомості чи то від недостатності особистого досвіду.

Судовий досвід і довіра до суду.

В українських дослідженнях відзначається наявність суттєвих змін загальних оцінок довіри до суду в залежності від наявності чи відсутності особистого судового досвіду. Але в цих дослідженнях застосовується різний підхід до критеріїв виділення цієї групи. Наприклад, в одному із останніх досліджень було застосовано опитування “на виході”, тобто опитування проводилось безпосередньо в судах. В інших випадках належність визначалась на основі наявності досвіду взагалі, безвідносно того, в який період часу це відбулось.

Для *моніторингового дослідження* важливими є дві умови: а) незмінність підходу у повторних дослідженнях; б) виключення ситуацій опитування у приміщенні суду (після завершення провадження чи під час цього). Остання умова важлива для нівелювання впливу ситуативних обставин і фіксації більш чіткого та завершеного феномену довіри.

Наступні таблиці (Табл. 4 та Табл. 5) показують результати, що були отримані за допомогою двох технік опитування (особисте інтерв’ю та телефонне опитування).

**ТАБЛ. 4 Довіра до суду в залежності від наявності/відсутності особистого судового досвіду: особисте інтерв’ю.
(% тих, хто “повністю довіряє” чи “скоріше довіряє ніж ні”)**

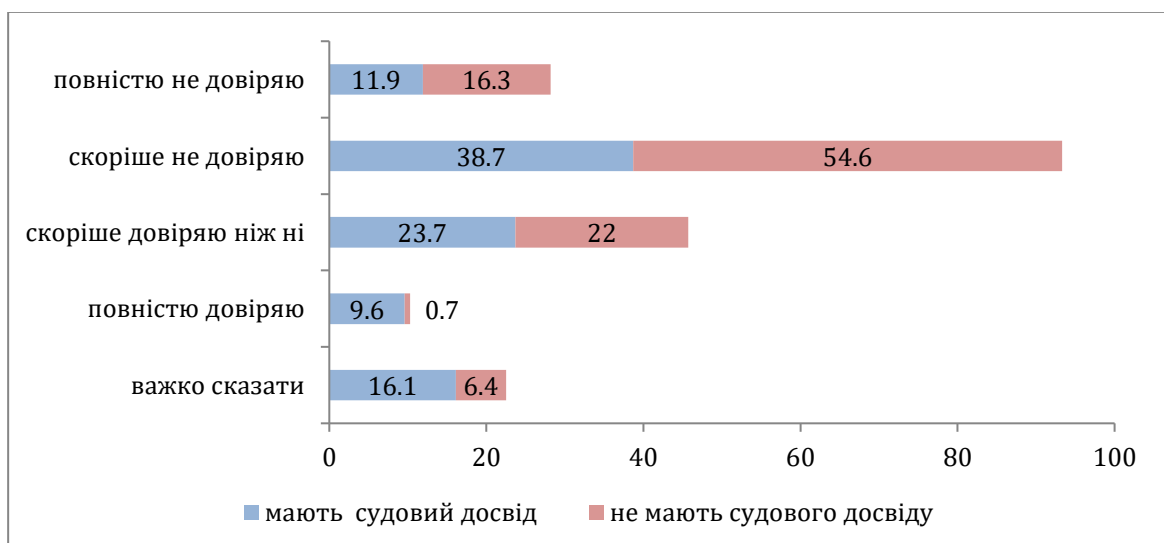
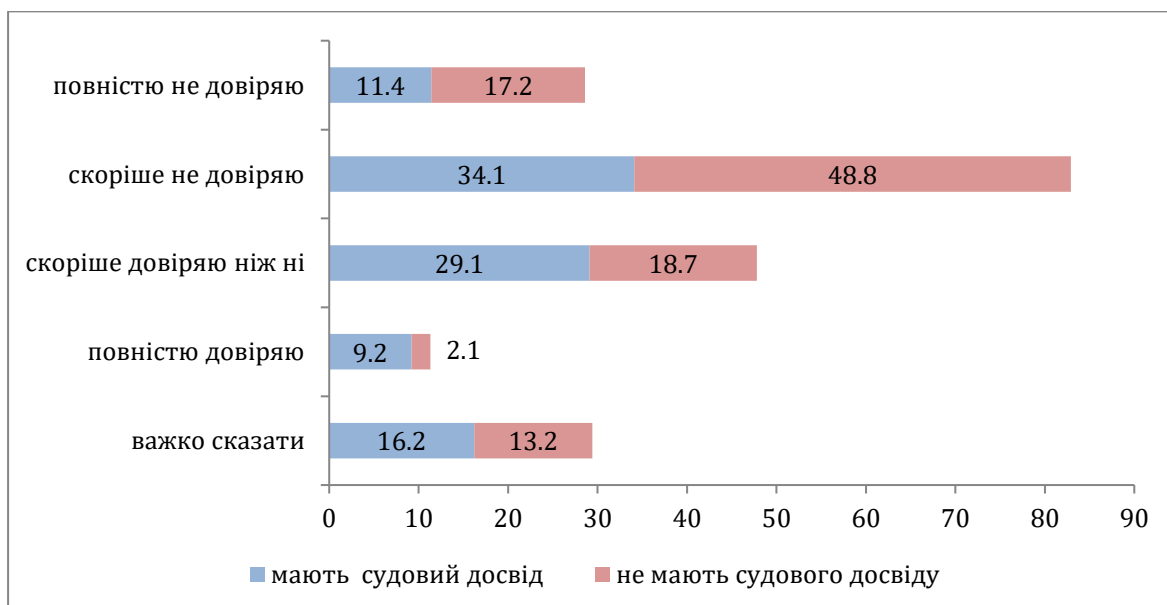

ТАБЛ. 5 Довіра до суду в залежності від наявності/відсутності особистого судового досвіду: телефонне опитування. (% тих, хто “повністю довіряє” чи “скоріше довіряє ніж ні”);

Наведені результати дозволяють зробити деякі висновки та узагальнення:

- підтверджується припущення, що *рівень довіри зростає в залежності від наявності чи відсутності особистого судового досвіду;*
- особливістю такої трансформації оцінок є зростання у респондентів із судовим досвідом питомої ваги тих, хто не може чітко визначити свою позицію.

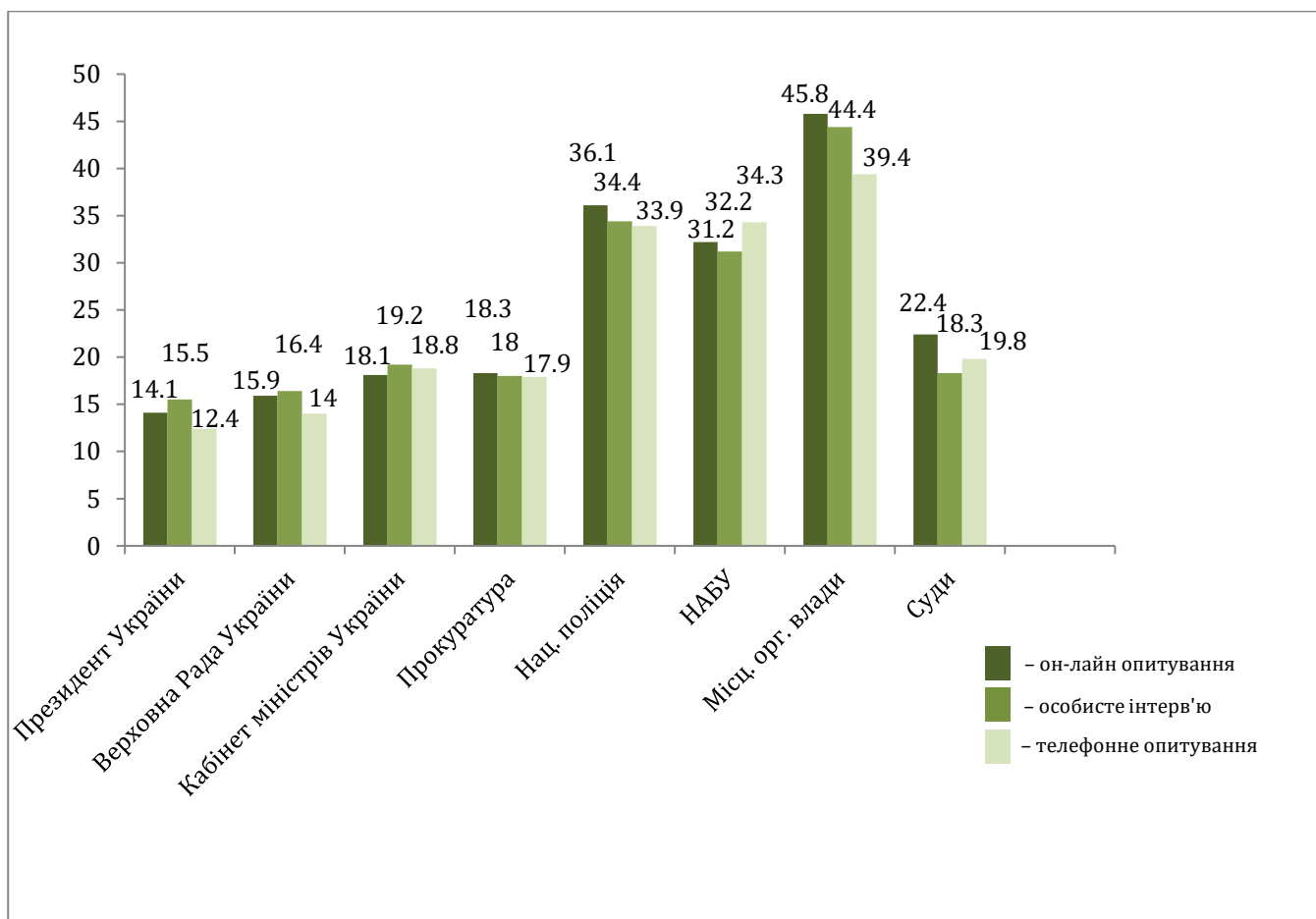
Довіра до суду та інших інститутів: порівняльна оцінка.

Для правової політики держави значення має не просто рівень довіри чи недовіри до суду а співвідношення цих оцінок із оцінками довіри до інших суспільних інститутів.

Наступна таблиця (Табл. 6) показує рівень довіри до базових інститутів, що було отримано на основі трьох технік опитування.

ТАБЛ. 6. Довіра до базових інститутів суспільства (три методи опитування).

(% тих, хто “повністю довіряє” чи “скоріше довіряє ніж ні”)

Для коректного тлумачення цих даних необхідно врахувати наступні обставини:

- оцінки стосуються інститутів взагалі (тобто на рівні України), однак регіональні відмінності можуть проявлятися через вплив ситуативних чинників;
- відмінності технік опитування у пілотажному дослідженні не мали суттєвого значення, однак не варто виключати можливість іншого варіанту, коли в окремих регіонах оцінка певних інститутів буде потребувати більшої анонімності техніки опитування;
- загальний профіль оцінок у пілотажному дослідженні відповідає загальноукраїнським тенденціям зниження рівня довіри до всіх публічних інститутів; дещо несподіваним може бути те, що суди мають вищі показники довіри у порівнянні з іншими інститутами (у всеукраїнських дослідженнях суди, як правило, мають чи не найвищі показники недовіри; це може бути аргументом на користь проведення такого аналізу у розрізі регіонів, де відмінності можуть мати більше значення;

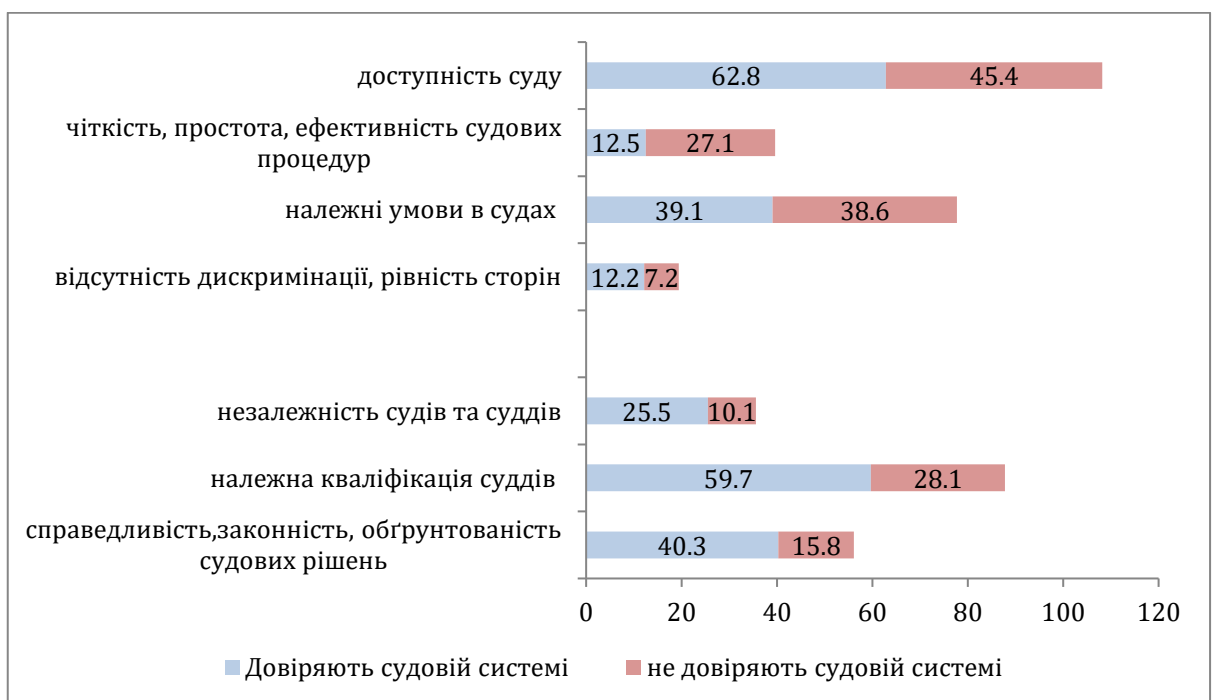
Довіра до суду і оцінка якості роботи суду.

Найбільш цікаві та нетривіальні результати дослідження було отримано за допомогою включення в опитувальники додаткового питання щодо оцінок того, в якій у судовій системі реалізуються базові принципи судочинства (незалежність, доступність, тощо). Наявність такого питання дозволяє вивести проблему довіри до суду у практичну площину.

Наступна таблиця (Табл. 7) показує відмінності оцінок реалізації окремих засад судочинства в залежності від довіри чи недовіри до суду (для населення загалом). Використано середні оцінки за трьома методами опитування, оскільки суттєвих відмінностей не було виявлено і для спрощення сприйняття результатів.

ТАБЛ. 7 Чинники довіри: оцінка базових принципів судочинства в залежності від наявності довіри/недовіри до суду (середні значення за трьома методами опитування).

(% тих, хто погоджується із позитивною оцінкою наведених ознак)

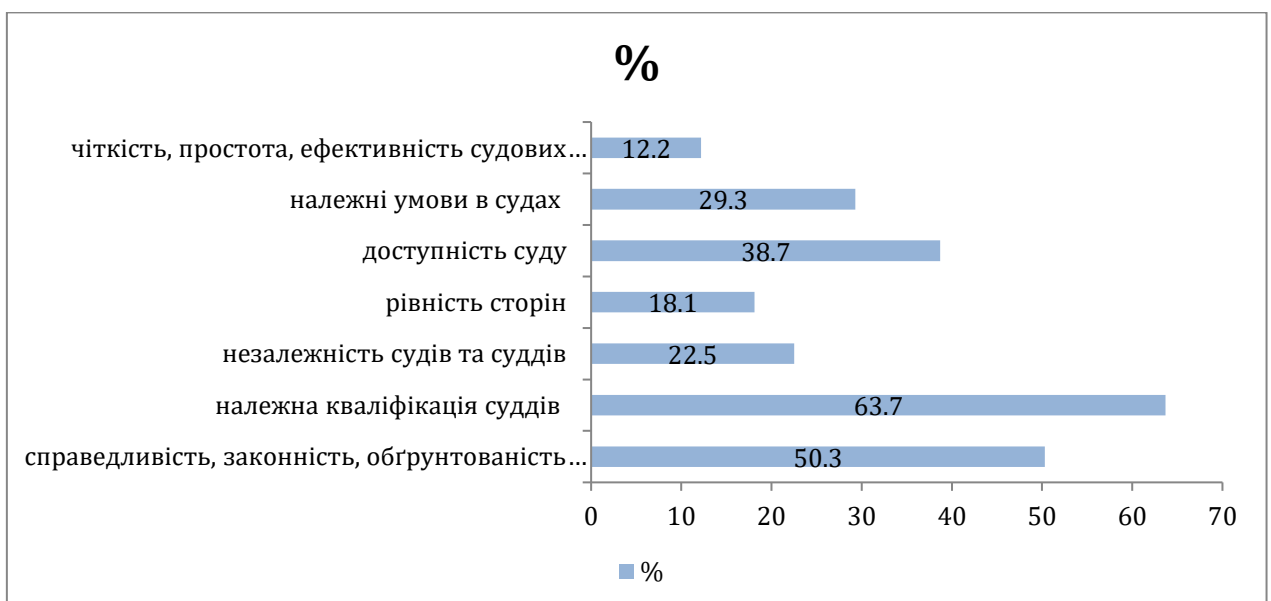
Ці результати дають підстави для окремих узагальнень:

- помилковим є припущення про те, що довіра до суду означає сприйняття судочинства як належної реалізації принципів справедливого суду; це скоріше за все ідеальний стан, що в реальності здійснюється лише частково; *приблизно у 40 % респондентів, що довіряють судам, оцінки за базовими вимірами якості роботи суду (справедливості судочинства) не відрізняються від оцінок тих, хто судам не довіряє;*

- довіра до суду – ідеологема, ілюзорний компонент масової свідомості, що має автономний характер; його залежність від впливів ЗМІ, масових стереотипів, тощо, робить актуальною проблему формування реалістичного уявлення про стан судів, що може стати основою для *раціональних оцінок*; це є особливо актуальним в умовах зменшення контактів населення із судами, коли особистий досвід має все менше значення для оцінок довіри (в останні роки питома вага населення із судовим досвідом зменшилась із орієнтовно 9-11 % до 3-4 %);
- ці дані також показують, що ключове значення для підвищення довіри матимуть три сфери: *незалежність судів та суддів; забезпечення рівності сторін; якість судових процедур*.
- водночас, щодо певних аспектів діяльності результати пілотажного дослідження можуть бути свідченням позитивних зрушень: зокрема, в частині забезпечення належних умов для учасників проваджень чи кваліфікації суддів; дещо несподіваними є отримані оцінки щодо відсутності суттєвих проблем доступності суду.

Самостійно має розглядатись **сприйняття цих параметрів діяльності суду респондентами, що були учасниками судових процесів**. Наступна таблиця (Табл. 8) містить оцінки цих респондентів. Пілотажне дослідження не дозволяє давати ці дані диференційовано (населення і професійні учасники), хоча для реального дослідження така диференціація буде корисною і необхідною.

ТАБЛ. 8 Оцінка базових принципів судочинства респондентами із судовим досвідом (середні значення за двома методами опитування). (% тих, хто погоджується із позитивною оцінкою наведених ознак)

Досить складно робити змістовні висновки на основі цих даних, що базуються на обмеженій вибірці, репрезентативність якої може бути недостатньою, хоча загальний профіль оцінок видається достатньо реалістичним. Варто звернути увагу на наступне:

- уявлення населення із судовим досвідом мають відмінності від оцінок тих, хто такого досвіду не мають, в частині сприйняття окремих параметрів: *умови в судах визнаються не настільки комфортними; водночас, справедливість та обґрунтованість судових рішень отримує більше позитивних оцінок;*
- хоча ключові проблеми судової співпадають в оцінках (*незалежність, рівність сторін; якість судових процедур*).

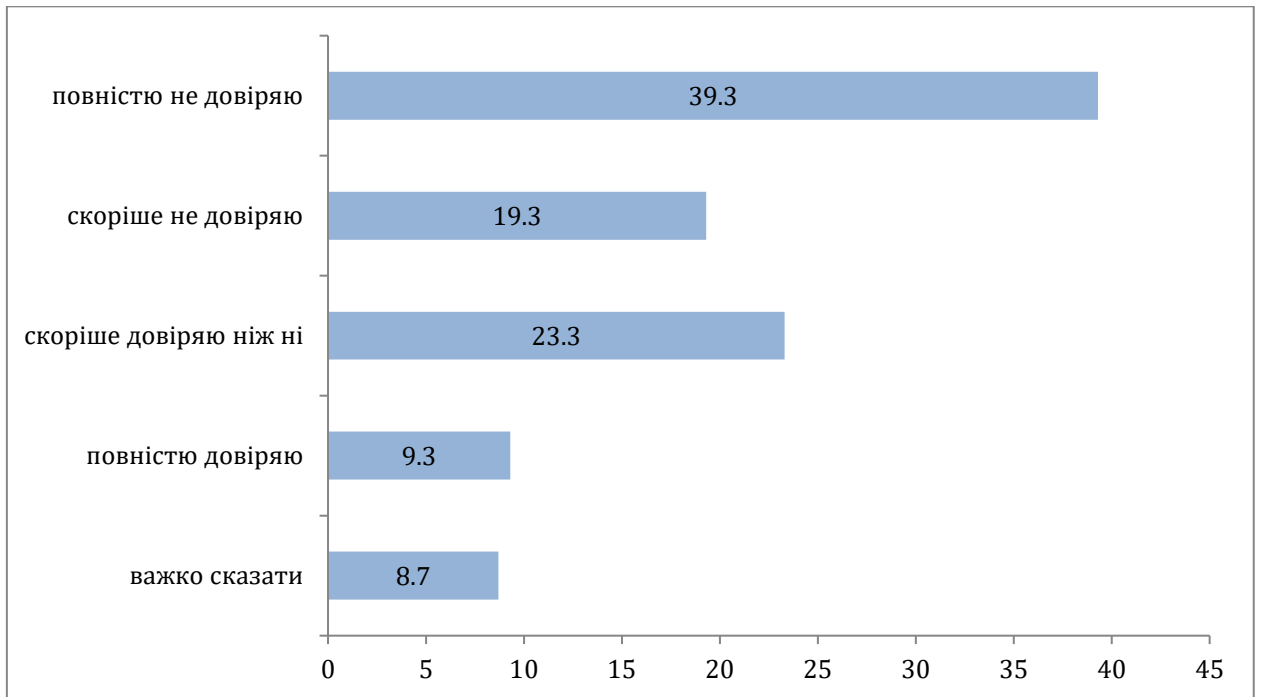
Розділ 3. Пілотне опитування у трьох регіонах: Дніпро, Вінниця, Волинь

Для апробації інструментарію дослідження було проведено пілотне опитування у трьох регіонах, які мають суттєві відмінності соціально-демографічного складу населення та загального суспільного контексту і представляють різні регіони, що виділяються у масових загальноукраїнських опитуваннях: Дніпро (та область); Волинь; Вінницька область.

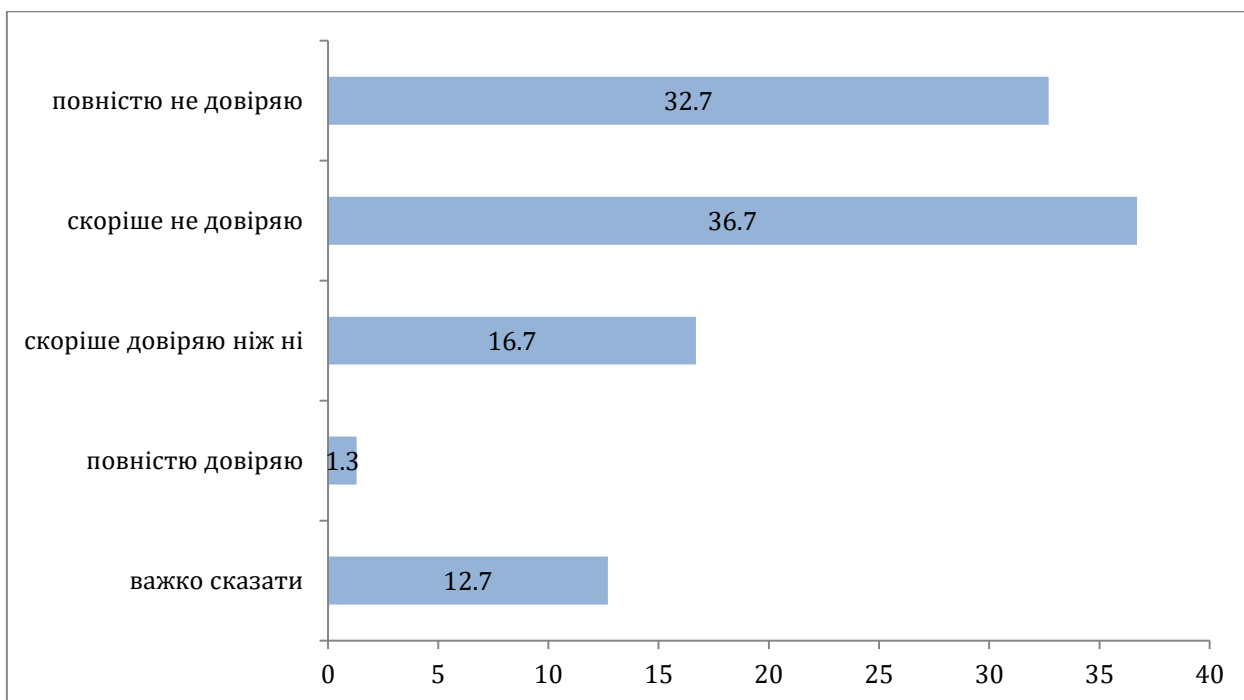
Застосовувалась стандартна *техніка особистого інтерв'ю*. При формуванні вибіркової сукупності було використано базові соціально-демографічні критерії. Всього було опитано 900 респондентів (з рівномірним розподілом по регіонам - Дніпро (та область); Волинь; Вінницька область). Для кожної із областей (підвибірок) підтверджується репрезентативність за статтю і віком.

На жаль, підтверджується гіпотеза про неможливість на таких вибірках отримати достатнє представництво респондентів із судовим досвідом та професійних учасників (адвокати, прокурори, інші категорії юристів).

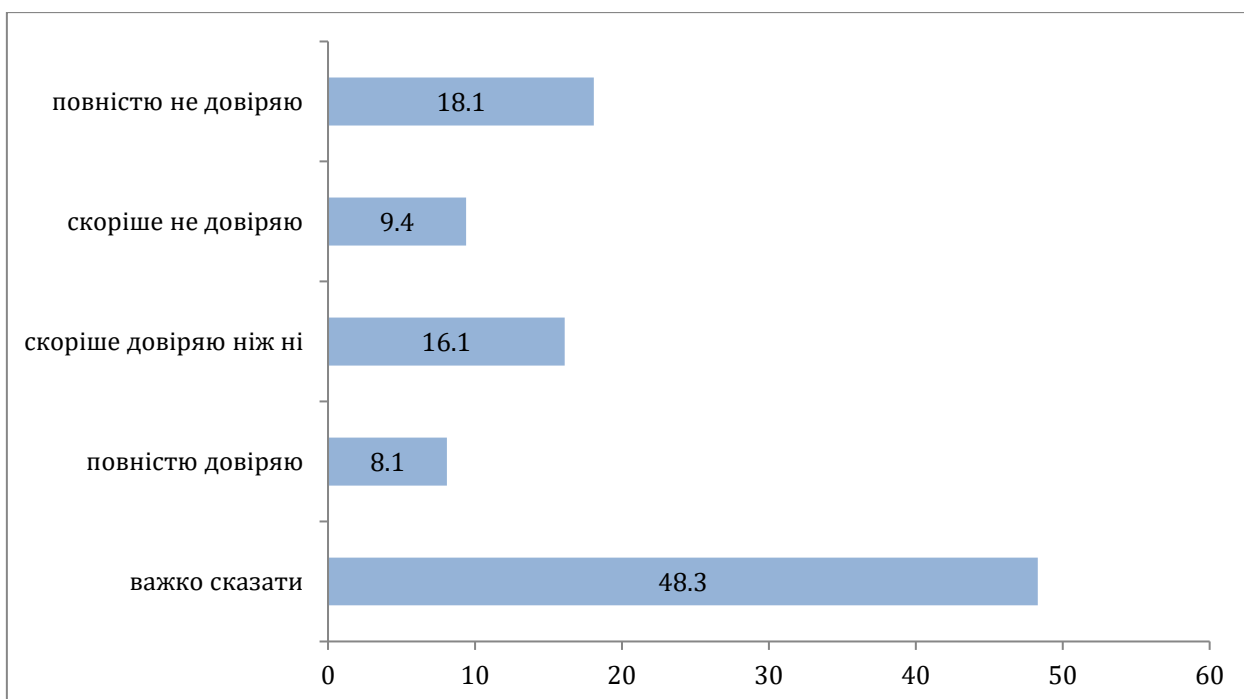
Діаграма 1. Довіра до суду: Вінниця (місто та область).

Діаграма 2. Довіра до суду: Дніпро (місто та область).

Діаграма 3. Довіра до суду: Волинь (місто та область).

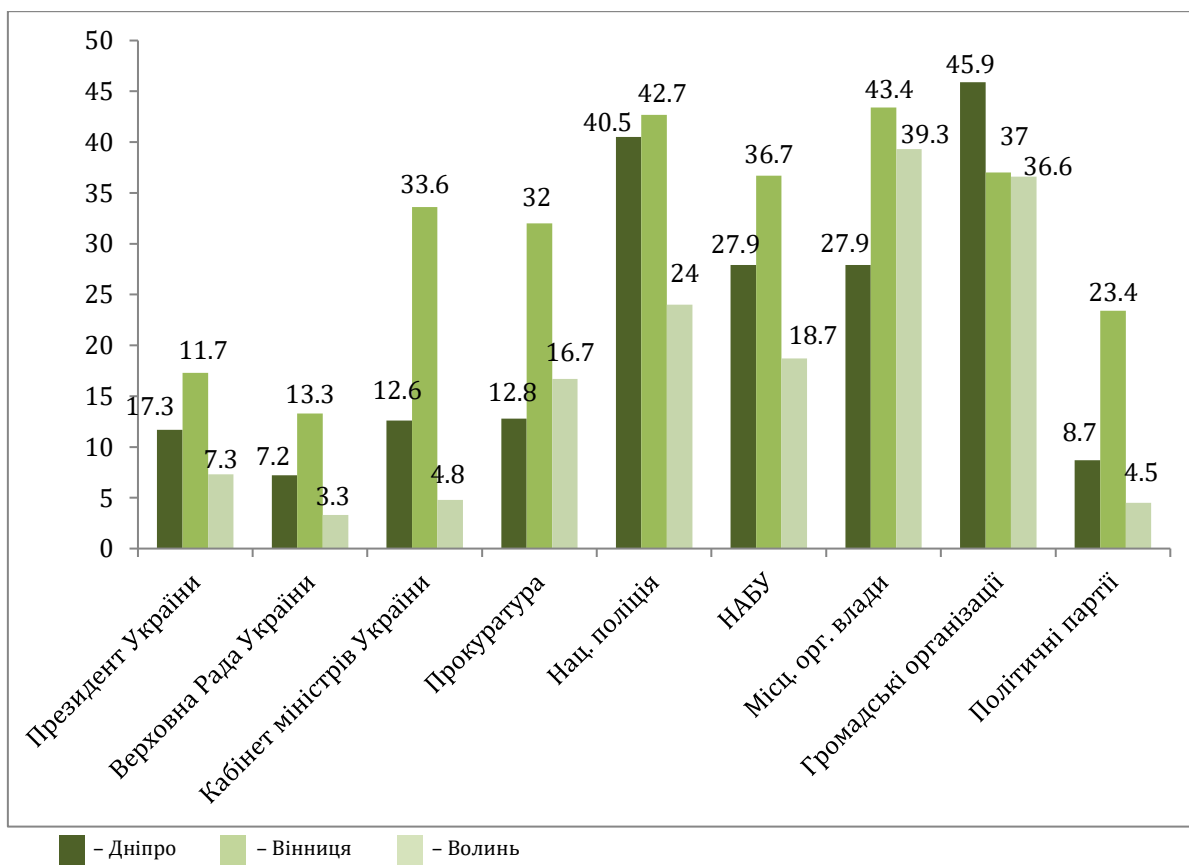
Залежність довіри від наявності судового досвіду була об'єктом окремого аналізу, результати якого дозволяють зробити деякі висновки та узагальнення:

- в усіх регіонах залежність рівня довіри від наявності судового досвіду має схожий профіль залежності;
- підтверджується припущення, що *рівень довіри зростає в залежності від наявності особистого судового досвіду*
- водночас, як і у дослідженні в Харкові особливістю такої трансформації оцінок є зростання у респондентів із судовим досвідом питомої ваги тих, хто не може чітко визначити свою позицію;

Довіра до суду та інших інститутів: порівняльна оцінка.

Для правової політики держави значення має не просто рівень довіри чи недовіри до суду а співвідношення цих оцінок із оцінками довіри до інших суспільних інститутів. Наступна таблиця показує рівень довіри до базових інститутів, що було отримано в трьох регіонах.

ТАБЛ. Довіра до базових інститутів суспільства (% тих, хто "повністю довіряє" чи "скоріше довіряє ніж ні")

Для коректного тлумачення цих даних необхідно врахувати наступні обставини:

- оцінки стосуються інститутів взагалі (тобто на рівні України), однак регіональні відмінності можуть проявлятися через вплив ситуативних чинників; зокрема, для Вінниці рівень довіри до Кабінету Міністрів може пояснюватись особистим чинником Голови КМ;
- регіональні особливості є достатньо суттєвими і потребують врахування при плануванні досліджень;
- Показник рівня довіри до суду в трьох регіонах не має найнижчих значень у порівнянні з іншими інститутами; більш за все населення не довіряє політичним інститутам;
- Разом з тим, загальний профіль оцінок у трьох регіональних дослідженнях відповідає загальноукраїнським тенденціям зниження рівня довіри до всіх публічних інститутів;

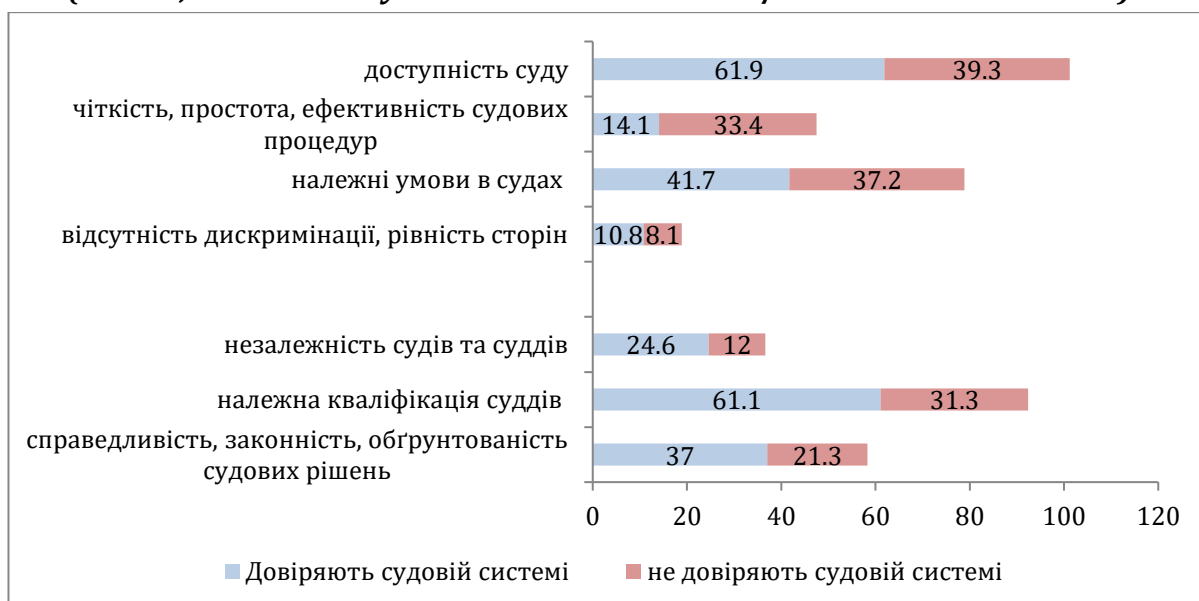
Довіра до суду і оцінка якості роботи суду.

Важливі у практичному відношенні результати дослідження було отримано за допомогою включення в опитувальники додаткового питання щодо оцінок того, в якій мірі у судовій системі реалізуються базові принципи судочинства (незалежність, доступність, тощо). Наявність такого питання дозволяє вивести проблему довіри до суду у практичну площину.

Наступна таблиця показує відмінності оцінок реалізації окремих засад судочинства в залежності від довіри чи недовіри до суду. Використано середні оцінки для трьох регіонів.

ТАБЛ. Чинники довіри: оцінка базових принципів судочинства в залежності від наявності довіри/недовіри до суду (середні значення за трьома масивами).

(% тих, хто погоджується із позитивною оцінкою наведених ознак)

Ці результати дають підстави для окремих узагальнень, які співпадають із результатами аналогічного дослідження у Харкові:

- Знаходить підтвердження помилковості припущення про те, що довіра до суду означає сприйняття судочинства як належної реалізації принципів справедливого суду; це скоріше за все ідеальний стан, що в реальності здійснюється лише частково; *приблизно у 40-45 % респондентів, що довіряють судам, оцінки за базовими вимірами якості роботи суду(справедливості судочинства) не відрізняються від оцінок тих, хто судам не довіряє;*
- довіра до суду – ідеологема, ілюзорний компонент масової свідомості, що має автономний характер; його залежність від впливів ЗМІ, масових стереотипів, тощо, робить актуальною проблему формування реалістичного уявлення про стан судів , що може стати основою для *раціональних оцінок*; це є особливо актуальним в умовах зменшення контактів населення із судами, коли особистий досвід має все менше значення для оцінок довіри (в останні роки питома вага населення із судовим досвідом зменшилась із орієнтовно 9-11 % до 3-4 %);
- ключове значення для підвищення довіри матимуть три сфери: *незалежність судів та суддів; забезпечення рівності сторін; якість судових процедур.*
- водночас, щодо певних аспектів діяльності результати пілотажного дослідження можуть бути свідченням позитивних зрушень: зокрема, в частині забезпечення належних умов для учасників проваджень чи кваліфікації суддів; дещо несподіваними є отримані оцінки щодо відсутності суттєвих проблем доступності суду.

Основною метою дослідження була перевірка ефективності та інструментальної зручності основних методів збору даних. Тому основні результати змістовного характеру мають умовний характер і стосуються масивів , які не завжди можна коректно екстраполювати на відповідні генеральні сукупності. Хоча можна припускати, що відмінність кількісних показників окремих показників не має настільки суттєвого характеру і навіть пілотажне дослідження дозволило виявити реальні феномени ставлення масової свідомості до суду.

До найбільш важливих змістовних результатів можна віднести наступне:

1. Регіональні відмінності є суттєвими і потребують врахування. Це робить проблематичним застосування в загальноукраїнських опитуваннях стандартних вибірок (2000 -2500 респондентів); показник

довіри має отримувати інтерпретацію з урахуванням регіональних відмінностей.

2. Знаходить підтвердження загальноукраїнська тенденція стабільно низького рівня довіри населення до судової системи: “повністю довіряють чи скоріше довіряють” у середньому лише 22 % опитаних. Якщо ж розглядати ці результати у розрізі порівняння з іншими інститутами, то показники довіри є достатньо низькими, хоча і не досягають найнижчих показників.
3. Найбільш важливим результатом є те, що наявність “довіри до суду” як вибору респондента у прямому запитанні ще не є ознакою визнання реалізації принципів справедливого суду. При цьому наявність судового досвіду отримує важливе інструментальне значення для перевірки того, чи не є показник певних оцінок продуктом зовнішнього впливу (масова свідомість, стереотипи ЗМІ, тощо).
4. Зафіксований опитуванням показник “довіри/недовіри до суду” залишатиметься лише продуктом маніпулятивних технологій, якщо він не супроводжується адекватними показниками оцінки окремих вимірів діяльності суду. Мета судової політики не стільки збільшення рівня довіри, скільки зміни її підстав (тобто більш свідомий та глибокий вибір щодо оцінки довіри). Тобто довіра перестає бути “ідеологічним артефактом”, якщо при цьому їй відповідають високі показники визнання реалізації у судовій діяльності ознак “справедливого суду” (незалежність, справедливість, тощо).

Розділ 4. On-line опитування як оптимальна модель: формат презентації результатів та оцінка надійності (порівняння із даними загальноукраїнського опитування Програми USAID “Нове правосуддя”)

Апробація різних моделей емпіричного дослідження дозволяє визначити наступні висновки та рекомендації.

Підстави вибору методу дослідження.

- Вибір найбільш прийняттого інструменту виміру довіри до суду залежить від багатьох чинків: економічних, адміністративних, ресурсних, тощо. Жоден із методів не може визнаватись абсолютним за всіма вимірами, кожен має свої переваги і недоліки.
- Виходячи із потреб запровадження систематичного моніторингу довіри до суду в Україні та наявних чи потенційно доступних ресурсів **результати пілотажного дослідження свідчать про можливість побудови моніторингу довіри до суду на основі методики он-лайн опитування**. Така модель моніторингу є найбільш оптимальною виходячи із необхідності забезпечення автономності моніторингу незалежності від джерел та обсягів фінансування); окремих методичних особливостей (анонімність, можливість фільтрів некоректної інформації, “ботів”, тощо); відсутності суттєвих відмінностей результатів різних методів опитування при дотриманні певних вимог і проведення статистичного перевзвішування.
- Телефонне опитування має критично високий рівень відмови від відповіді. Професійні компанії, що проводять опитування на регулярній основі користуються мережею “перевірених контактів”, що ставить під сумнів об’єктивність результатів. Головним є “втрата” певних категорій респондентів, для яких ключовим є *дотримання анонімності*. Саме ця умова досить важко реалізується в умовах телефонного опитування.
- Опитування за традиційними техніками (телефонне опитування та особисте інтерв’ю) має надто витратний характер. Питома вага відмови від участі в опитуванні буде високою через “делікатність” і “чутливість” як теми так і конкретних питань. Наслідком буде непропорційне представництво негативно налаштованих респондентів.
- Хоча анкетування не застосовувалось у пілотажному дослідженні слід врахувати те, цей метод створює ризики некоректного відображення: респонденти не використовують “поради про перехід/фільтри”, тобто конкретизуючі питання “не працюють”. Наслідком є те, що респонденти дають відповіді на питання, що мають бути пропущені.

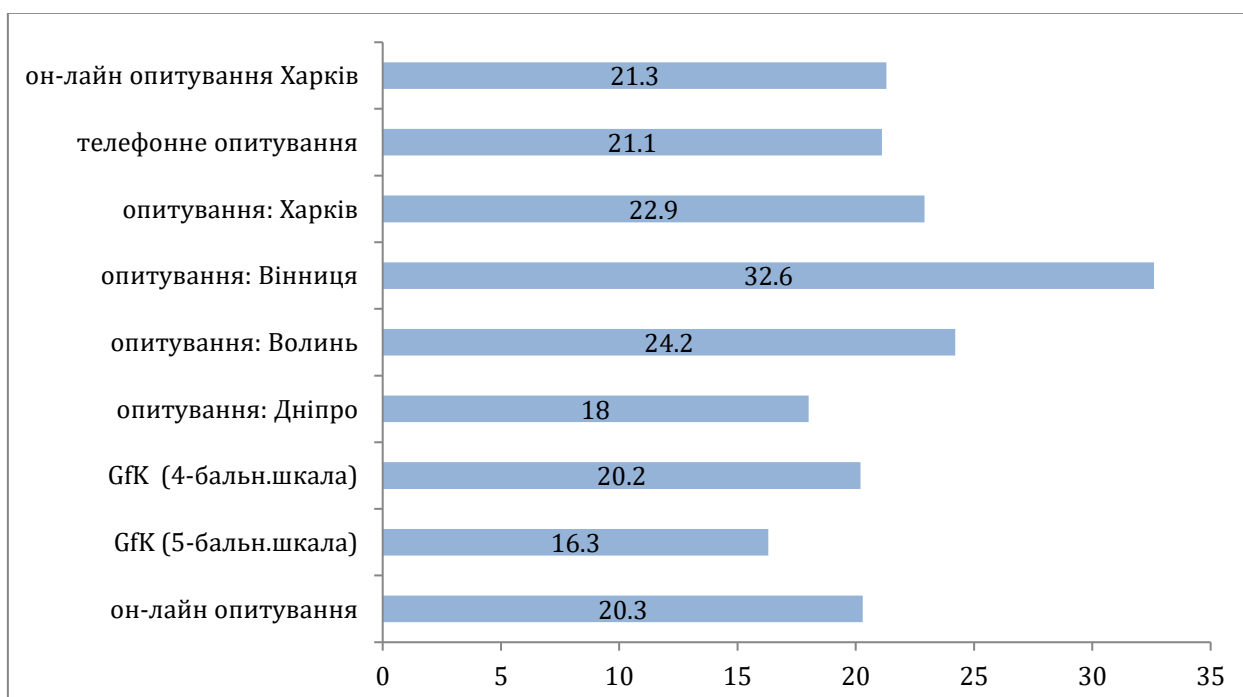
Наступна діаграма ілюструє ці положення на основі **порівняння різних методів та технік опитування**.

В діаграмі у якості базових використано результати он-лайн опитування, що проводилось протягом серпня-грудня 2018 року з використанням опитувальника, що зазнав незначних змін у порівнянні з пілотажем опитуванням червня-липня 2018 року.

Вибірка цього опитування склала 770 респондентів. За показниками статі та віку вибірка може визнаватись репрезентативною щодо дорослого населення України. Зважаючи на фактично стихійний метод формування вибірки показник репрезентативності є достатньо прийнятним.

Для порівняння цих даних використано результати всіх опитувань що проводились у рамках проекту. Крім того, у якості **контрольних** – результати загальноукраїнського опитування населення, що було проведено Компанією ДжіЕфКей на замовлення і за інструментарієм Програми USAID “Нове правосуддя”.⁷ У цьому дослідженні було реалізовано методичний експеримент: питання про довіру було включено до опитувальника у двох варіантах – а) з використанням 5-бальної шкали (стандартна форма для цього опитування, яке проводиться щорічно); з використанням 4-бальної шкали і формату он-лайн опитування.

Діаграма: Показник довіри населення до суду: різні методи та техніки.

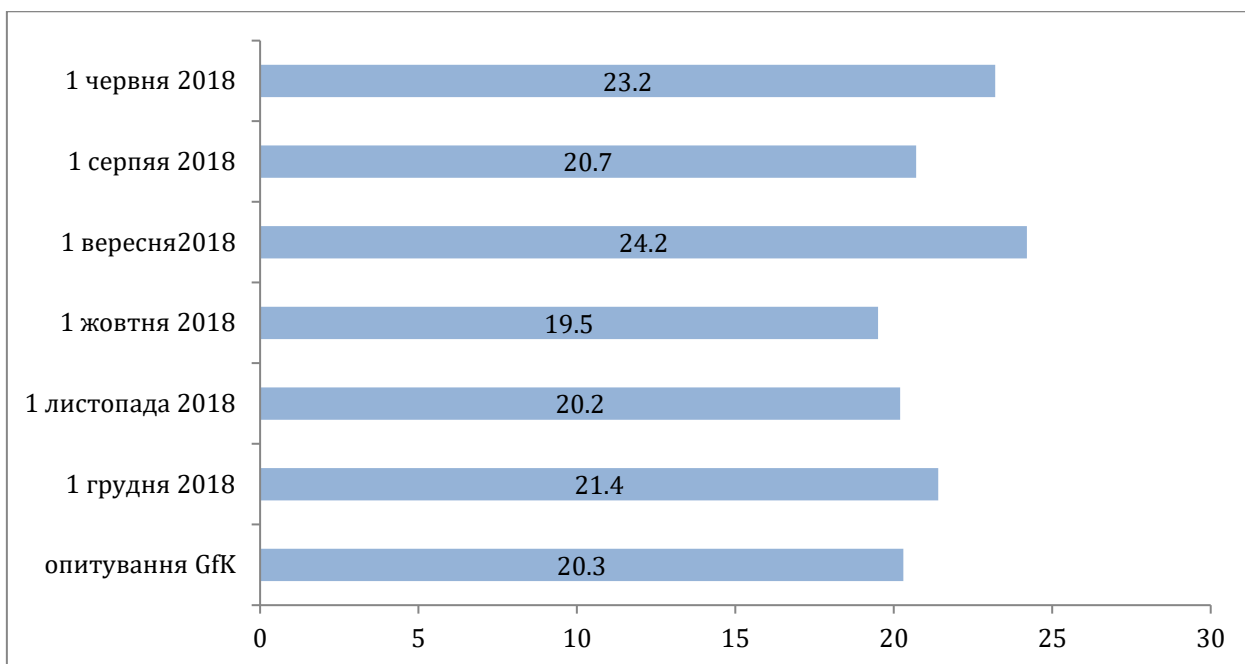
⁷ <http://newjustice.org.ua/uk/novini/rezultati-vseukrayinskih-opituvan-naselennya-ta-pravnikov-yaki-ye-uchasnikami-sudovih-provazhen-shhodo-sudovoyi-sistemi-sudovoyi-reformi-ta-spriynattya-koruptsiyi-za-2018-rik/>

Одним із важливих і **неочікуваних результатів** методичних експериментів було виявлення відносної **незалежності показників довіри від способів “мобілізації респондентів” при проведенні он-лайн опитування**. Протягом періоду опитування було використано наступні методи залучення респондентів:

- *Ініціація обговорення проблеми у соціальних мережах;*
- *Особисті звернення до колег чи інших осіб;*
- *Розміщення інформації про опитування на сайтах інших організацій чи інших ресурсах (у форматі новин чи просто інформації);*
- *Звернення до громадських організацій чи окремих активістів;*
- *Залучення адвокатів до мобілізації респондентів із числа клієнтів чи колег;*
- *“Агітація” працівників суду у приміщеннях суду;*
- *Залучення студентів (майбутніх соціологів та юристів) до опитування через пропозицію надання інформації про опитування особам із їх оточення).*

Неможливо однозначно стверджувати про наявність та фактичний вплив кожного із наведених інструментів, однак дані наведені в діаграмі фіксують певну динаміку, яка може тлумачитись як наслідок застосування певних заходів впливу. Однак відмінності і в оцінках і соціально-демографічній структурі вибірки є незначними, що дозволяє висловити припущення про належність показника довіри до суду, до **певних констант масової свідомості**. Якщо це припущення є обґрунтованим, то методика он-лайн опитування може взагалі не потребувати застосування процедур статистичного перевзвішування чи інших традиційних способів “ремонтів вибірки”.

Діаграма. Динаміка оцінок довіри до суду: он-лайн опитування.

З урахуванням проведеного аналізу для застосування у якості стандартного інструментарію пропонується методика он-лайн опитування. Для проведення он-лайн опитування може пропонуватись два основні варіанти періодичності: а) щорічно (в кінці календарного року) ; б) двічі на рік (тобто в червні та грудні).

Додаток 1 містить опитувальник, який підготовлено з урахуванням апробації методики, а додаток 2 – структуру презентації результатів такого опитування.

Додаток 1. Стандартний інструментарій оцінки довіри до суду

Довіра до суду

Доброго дня! Пропонуємо Вам взяти участь в соціологічному опитуванні «Довіра до суду». Це дослідження проводиться з метою оцінки ефективності судової системи та успішності заходів з її реформування. Опитування є анонімним. Просимо Вас поділитися своїм досвідом та оцінками. Дякуємо за співпрацю.

1. Ваша стать:

1. чол;
2. жін.

2. Ваш вік _____ років;

3. У якій області України Ви мешкаєте:

Виберіть одну з наступних відповідей

- 1). Вінницька область
- 2). Волинська область
- 3). Дніпропетровська область
- 4). Донецька область
- 5). Житомирська область
- 6). Закарпатська область
- 7). Запорізька область
- 8). Івано-Франківська область
- 9). Київська область
- 10). Кіровоградська область
- 11). Луганська область
- 12). Львівська область
- 13). Миколаївська область
- 14). Одеська область
- 15). Полтавська область
- 16). Рівненська область
- 17). Сумська область
- 18). Тернопільська область
- 19). Харківська область
- 20). Херсонська область
- 21). Хмельницька область
- 22). Черкаська область
- 23). Чернівецька область
- 24). Чернігівська область

4. У ЯКОМУ НАСЕЛЕНОМУ ПУНКТІ ВИ МЕШКАЄТЕ?

Виберіть одну з наступних відповідей

- 1). Столиця м. Київ
- 2). Обласний центр
- 3). Місто в області
- 4). Селище міського типу
- 5). Село

5. ЯКА ВАША ЗАЙНЯТІСТЬ?

Виберіть одну з наступних відповідей

- 1). Працюючий по найму (повна зайнятість)
- 2). Працюючий по найму (неповна зайнятість)
- 3). Роботодавець
- 4). Приватний підприємець
- 5). Самозайнятий
- 6). Безробітний (тимчасово безробітний)
- 7). Пенсіонер
- 8). Студент
- 9). Домогосподарка
- 10). Інше

6. ЧИ НАЛЕЖИТЕ ВИ ЗАРАЗ ЧИ В МИНУЛОМУ ДО ПРАЦІВНИКІВ СУДОВОЇ СИСТЕМИ (СУДДІ, ПРАЦІВНИКИ АПАРАТУ СУДУ)?

- Так
- Ні

7. ЯКЕ З НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ ТВЕРДЖЕНЬ НАЙБІЛЬШ ТОЧНО ПЕРЕДАЄ ВАШЕ ОСОБИСТЕ СТАВЛЕННЯ ДО СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ?

Виберіть одну з наступних відповідей

1). Повністю довіряю українським судам	Перехід до питання №8
2). Скоріше довіряю, чим не довіряю	Перехід до питання №8
3). Скоріше не довіряю, ніж довіряю	Перехід до питання №9
4). Зовсім не довіряю українським судам	Перехід до питання №9
5). Важко сказати, не визначився	Перехід до питання №10

8. ЧИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ ВИ З НАСТУПНИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ?

5 — повністю погоджуюсь; 4 — скоріше погоджуюсь, чим ні; 3 — скоріше ні, ніж погоджуюсь; 2 — зовсім не погоджуюсь; 1 — важко сказати / не визначився

Рішення, які приймаються судами, є справедливими, обґрунтованими та законними	5	4	3	2	1
Судді мають належну кваліфікацію	5	4	3	2	1
Суди та судді є незалежними, на їх рішення не впливають інші органи влади, політики чи посадові особи	5	4	3	2	1
Відсутні сумніви в тому, що в судах всі рівні перед законом і нікому не надається перевага через його майновий стан, посади, родинні зв'язки тощо	5	4	3	2	1
Умови роботи судів (графіки розгляду справ; стан приміщень, тощо) є комфортними і зручними для учасників судових проваджень	5	4	3	2	1
Судові процедури є простими та ефективними	5	4	3	2	1
Відсутні суттєві перешкоди для звернення до суду (надмірність судових зборів, територіальна віддаленість тощо)	5	4	3	2	1
Справи розглядаються без необґрунтованих затримок протягом розумного строку	5	4	3	2	1
Судові рішення виконуються	5	4	3	2	1

9. ЧИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ ВИ З НАСТУПНИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ?

5 — повністю погоджуюсь; 4 — скоріше погоджуюсь, чим ні; 3 — скоріше ні, ніж погоджуюсь; 2 — зовсім не погоджуюсь; 1 — важко сказати / не визначився

Рішення, які приймаються судами, часто є несправедливими, необґрунтованими та незаконними	5	4	3	2	1
Судді не мають достатньої кваліфікації	5	4	3	2	1
Суди та судді є залежними, на рішення впливають інші органи влади, політики чи посадові особи	5	4	3	2	1
Є сумніви, що в судах всі рівні перед законом і нікому не надається перевага через його майновий стан, посади, родинні зв'язки тощо	5	4	3	2	1
Умови роботи судів (графіки розгляду справ; стан приміщень тощо) є некомфортними і незручними для учасників судових проваджень	5	4	3	2	1
Судові процедури є надмірно ускладненими та неефективними	5	4	3	2	1
Можливості звернення до суду є обмеженими, існують перешкоди	5	4	3	2	1
Справи розглядаються із необґрунтованими затримками, існує судова тяганина	5	4	3	2	1
Судові рішення не виконуються	5	4	3	2	1

10. В ЯКІЙ МІРІ ВИ ДОВІРЯЄТЕ НАСТУПНИХ ОРГАНАМ?

	<i>повністю погоджуюсь</i>	<i>скоріше погоджуюсь чим ні</i>	<i>скоріше ні ніж погоджуюсь</i>	<i>зовсім не погоджуюсь</i>	<i>важко сказати; не визначився</i>
Президент України	5	4	3	2	1
Верховна Рада України	5	4	3	2	1
Кабінет Міністрів України	5	4	3	2	1
Прокуратура	5	4	3	2	1
Національна поліція	5	4	3	2	1
Національне антикорупційне бюро	5	4	3	2	1
Місцеві органи влади (місцева рада, мер міста)	5	4	3	2	1
Політичні партії	5	4	3	2	1
Громадські організації	5	4	3	2	1
Засоби масової інформації (преса, телебачення, інформгентства)	5	4	3	2	1

11.ЧИ НАЛЕЖИТЕ ВИ ДО НАСТУПНИХ КАТЕГОРІЙ?

Виберіть одну з наступних відповідей

1. Адвокат/юрист	Перехід до питання №12
2. Прокурор	Перехід до питання №12
3. Не належу до жодної з названих категорій	Перехід до питання №13

12.ЧИ МАЄТЕ ВИ ОСОБИСТО ДОСВІД УЧАСТІ У СУДОВИХ ПРОВАДЖЕННЯХ У ЯКОСТІ АДВОКАТА/ЮРИСТА ЧИ ПРОКУРОРА?

1. Так	Перехід до питання №14
2. Ні	Перехід до питання №13

13.ЧИ НАЛЕЖИТЕ ВИ ДО НАСТУПНИХ КАТЕГОРІЙ?

Виберіть одну з наступних відповідей

- 1). Ні я, ні мої близькі за останні 2 роки жодного разу не були учасниками судових проваджень **Закінчення опитування**
- 2). Я особисто (члени моєї родини) за останні 2 роки були/чи є зараз учасниками судових проваджень **Перехід до питання №14**

14.ВИД ПРОВАДЖЕННЯ/СПРАВИ, В ЯКИХ ВИ ПРИЙМАЛИ ЧИ ПРИЙМАЄТЕ УЧАСТЬ ЗАРАЗ:

Може бути декілька варіантів відповідей

- 1). Кримінальна
- 2). Цивільна
- 3). Адміністративна
- 4). Господарська
- 5). Про адміністративне правопорушення

15.ЯКІ СУДИ РОЗГЛЯДАЛИ ЦІ СПРАВИ (ЗА ВАШОЮ УЧАСТЮ)?

Може бути декілька варіантів відповідей

- 1). Перша інстанція
- 2). Апеляційна інстанція
- 3). Касаційна інстанція

16.РІШЕННЯ СУДУ ЗА ВАШОЮ СПРАВОЮ БУЛО/БУЛИ НА ВАШУ КОРИСТЬ?

Виберіть одну з наступних відповідей

- 1). Так
- 2). Ні
- 3). По-різному

17.ЧИ БЕРЕТЕ ВИ УЧАСТЬ ЗАРАЗ У ЯКОМУСЬ СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ?

- Так
- Ні

ДЯКУЄМО ЗА УЧАСТЬ!!!!

Додаток 2. Стандартний формат презентації результатів он-лайн опитування

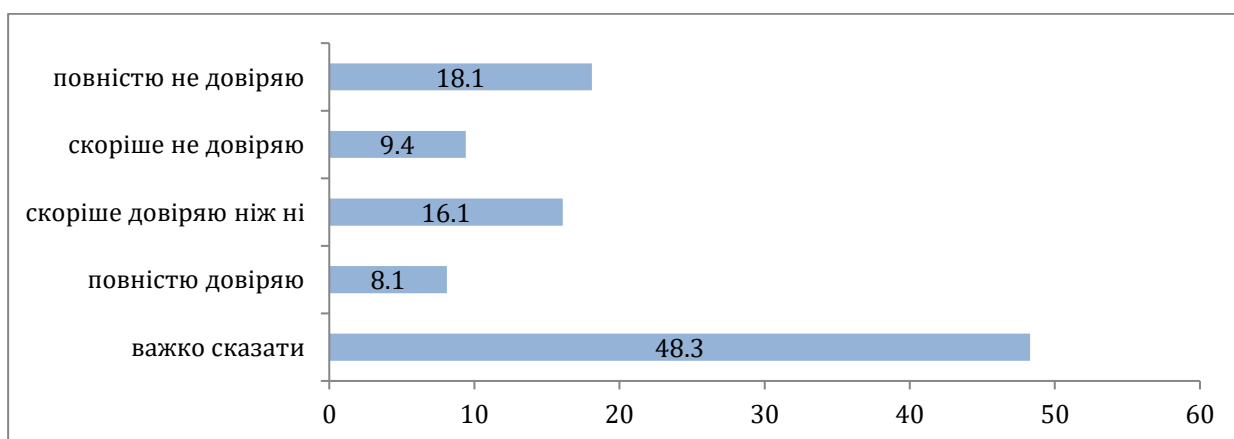
УВАГА: наведені далі таблиці мають характер ілюстрацій і використовують матеріали проведених досліджень виключно з метою пояснення змісту презентації результатів он-лайн опитування.

Характеристика дослідження:

- *Період заповнення;*
- *Інтернет адреси (базові веб-сайти), де розміщено опитувальник ;*
- *Кількість заповнених опитувальників;*
- *Соціально-демографічна характеристика і репрезентативність даних;*

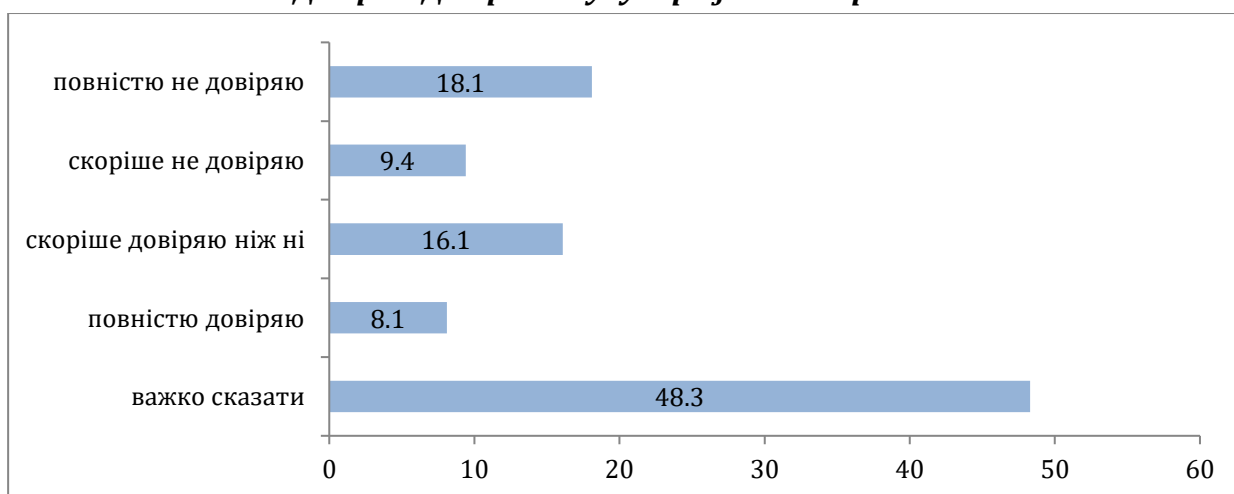
Розділ 1. Довіра до суду.

Діагр. 1. Довіра до суду: населення.

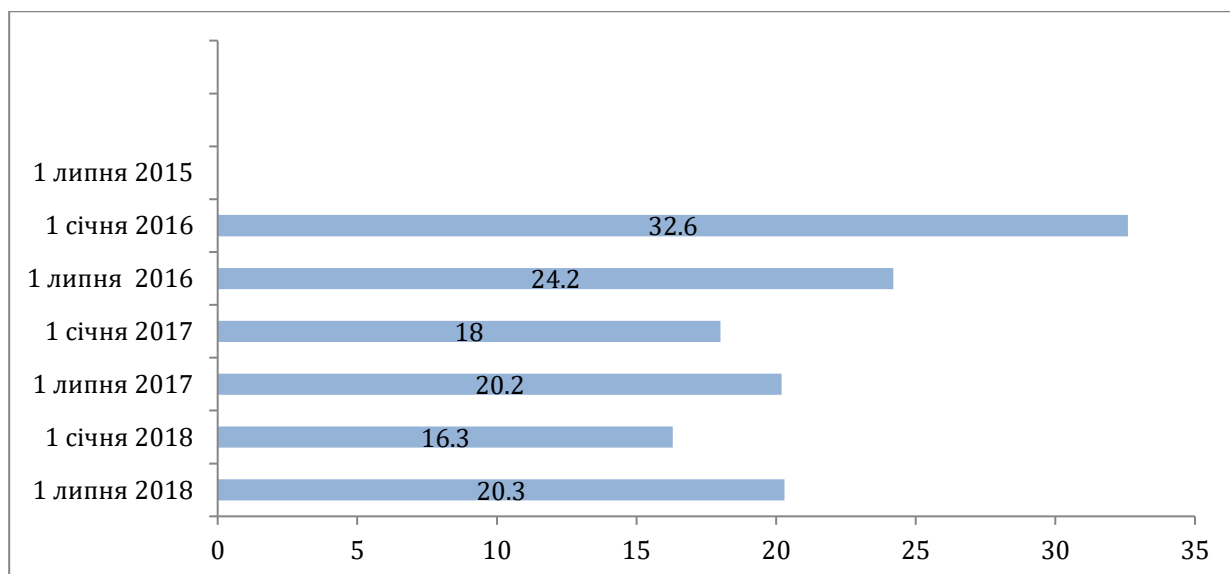
коментар:

Діагр. 2. Довіра до суду: професійні юристи.

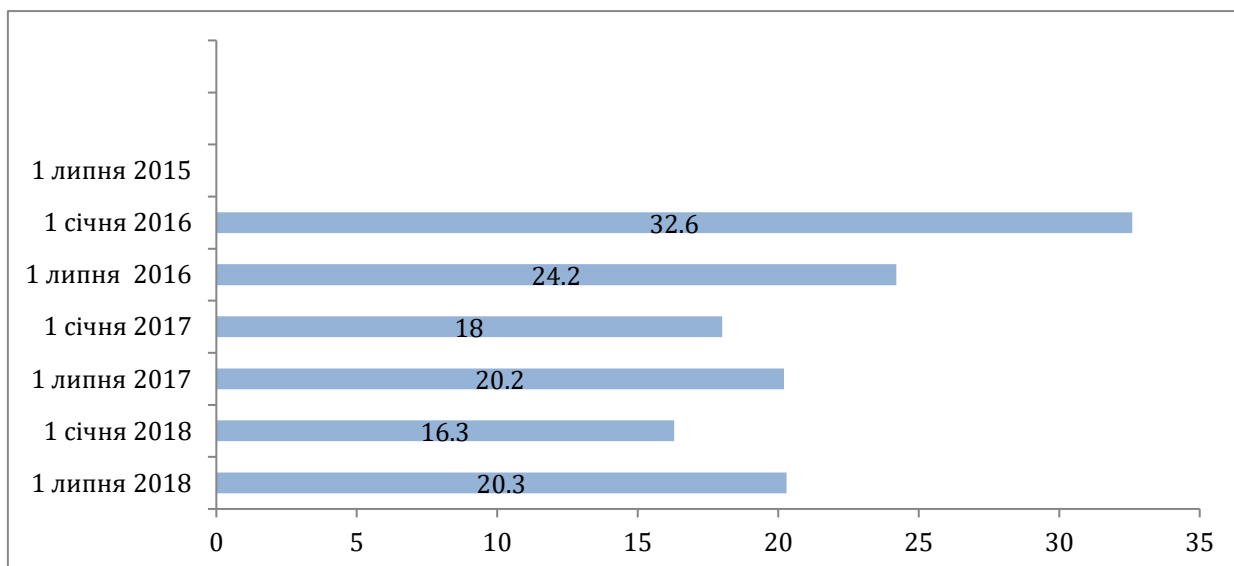
коментар:

Діагр. 3. Динаміка довіри до суду: населення.

коментар:

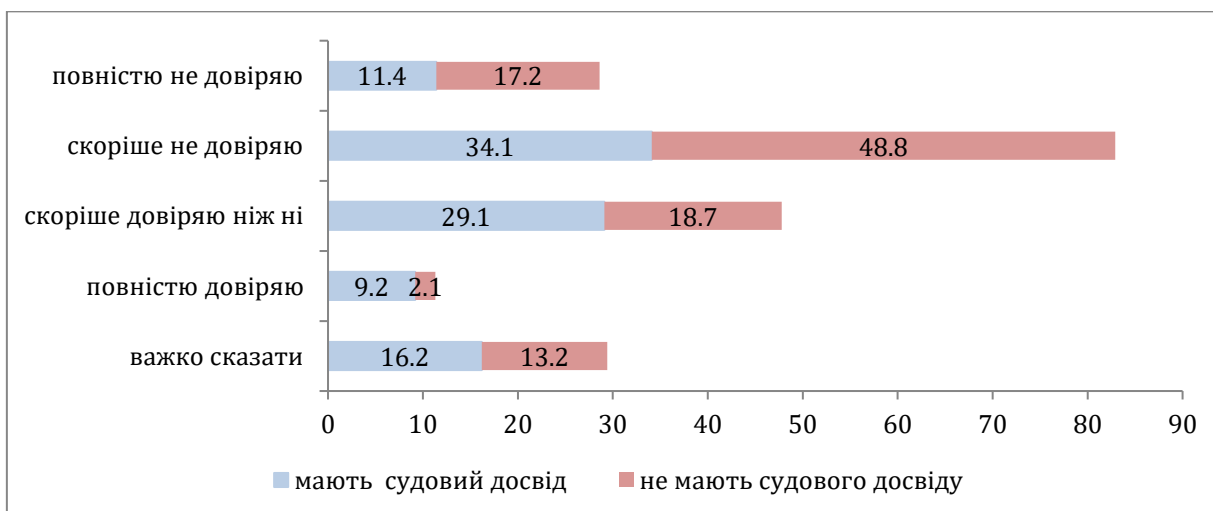
Діагр. 4. Динаміка довіри до суду: професійні юристи.

коментар:

Розділ 2. Довіра до суду і наявність судового досвіду.

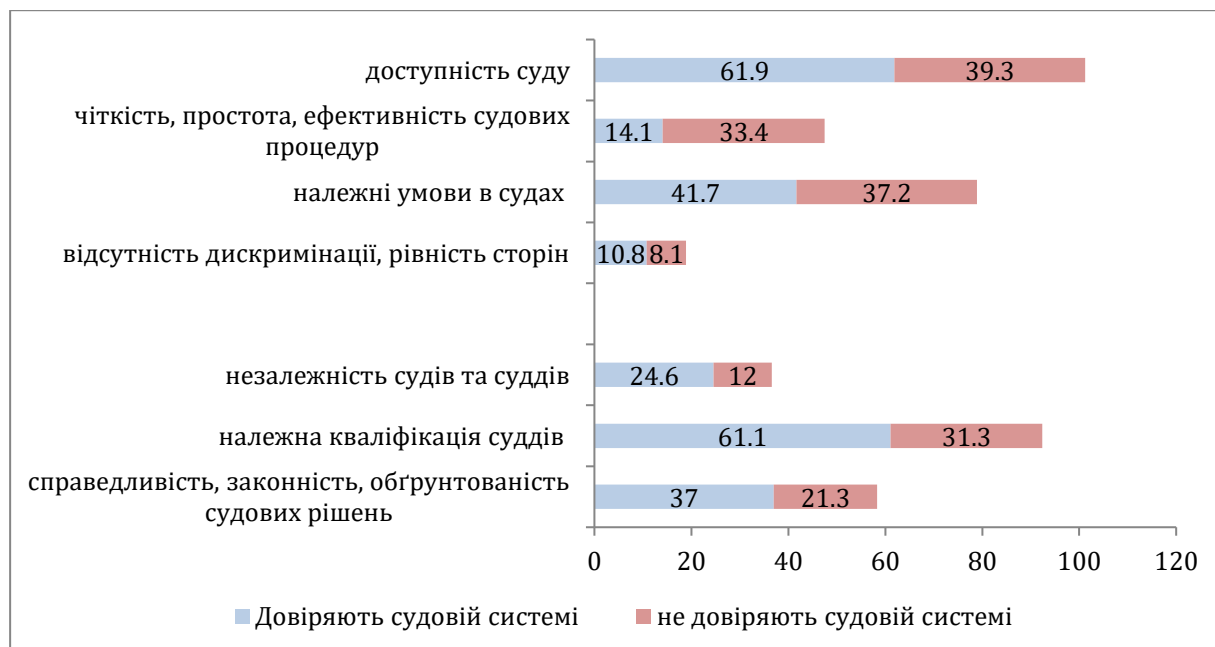
Діагр. 5. Наявність судового досвіду і довіра до суду.

коментар:

Розділ 3. Населення: сприйняття роботи суду.

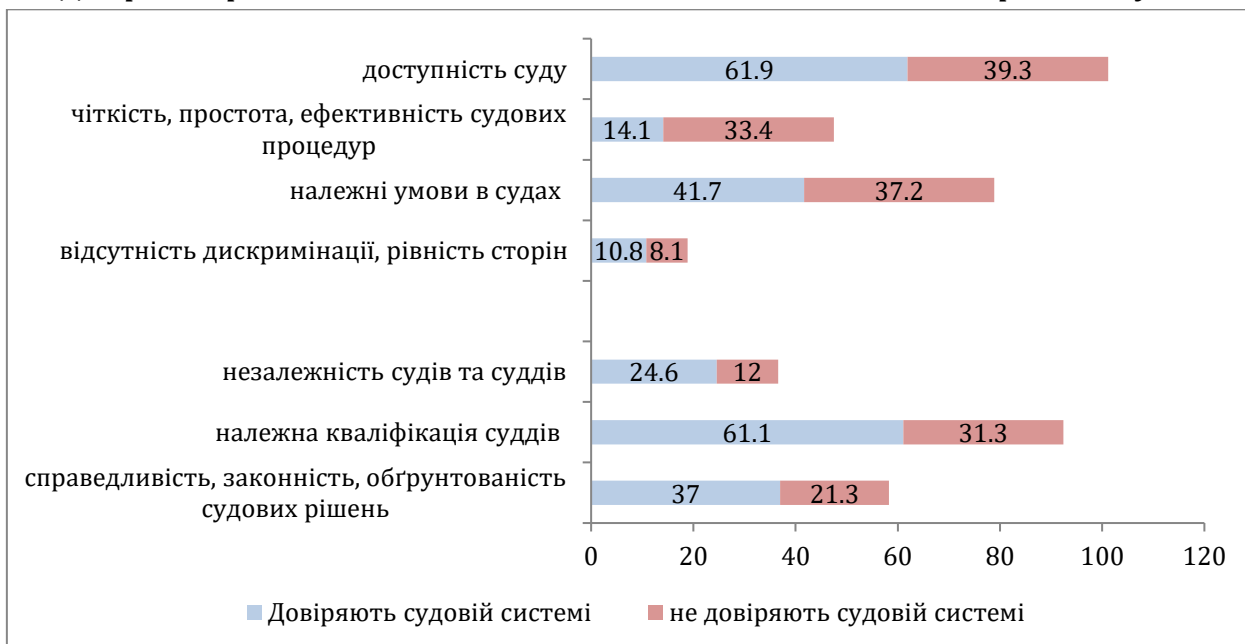
Діагр. 6. Сприйняття населенням основних аспектів якості роботи судів.

коментар:

Розділ 4. Професійні юристи: сприйняття роботи суду.

Діагр. 7. Сприйняття населенням основних аспектів якості роботи суду.

коментар:

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

ПРОГРАМА «НОВЕ ПРАВОСУДДЯ»

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ:

Програма реформування сектора юстиції «Нове правосуддя» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) працює в Україні з жовтня 2016 року. Мета програми — надання підтримки судовій владі, Уряду, Парламенту, адвокатській спільноті, правничим школам, громадянському суспільству, ЗМІ та громадянам у створенні умов для функціонування незалежної, підзвітної, прозорої та ефективної системи правосуддя, яка забезпечує верховенство права, та у боротьбі з корупцією

Програма USAID «Нове правосуддя» ґрунтує свою діяльність на здобутках попередніх проектів USAID «Україна: верховенство права» й «Справедливе правосуддя» та використовує їх досягнення для координації тісної співпраці з українськими партнерами, проектами USAID та Уряду США й іншими проектами міжнародних донорських організацій в Україні. Програма реформування сектора юстиції «Нове правосуддя» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) працює в Україні з жовтня 2016 року. Мета програми — надання підтримки судовій владі, Уряду, Парламенту, адвокатській спільноті, правничим школам, громадянському суспільству, ЗМІ та громадянам у створенні умов для функціонування незалежної, підзвітної, прозорої та ефективної системи правосуддя, яка забезпечує верховенство права, та у боротьбі з корупцією. Сприяти демократичному та економічному розвитку України, надаючи допомогу в становленні справедливої, незалежної, прозорої та відповідальної судової системи. Ми працюємо заради утвердження в Україні незалежної, очолюваної ефективними лідерами судової влади, якій довіряє українське суспільство.

НАША МІСІЯ: сприяти демократичному та економічному розвитку України, надаючи допомогу в становленні справедливої, незалежної, прозорої та відповідальної судової системи.

НАШЕ БАЧЕННЯ: Ми працюємо заради утвердження в Україні незалежної, очолюваної ефективними лідерами судової влади, якій довіряє українське суспільство

ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ:

- зміцнення суддівської незалежності та самоврядування
- підвищення підзвітності та прозорості судової влади
- підвищення якості правничої освіти з метою покращення професійної підготовки кадрів для судової системи
- сприяння удосконаленню судового адміністрування
- розширення можливостей доступу до правосуддя та захисту прав людини

ПАРТНЕРИ ПРОГРАМИ:

Адміністрація Президента України
Конституційна Комісія
Рада з питань судової реформи
Верховна Рада України
Верховний Суд

Вища рада правосуддя
Рада суддів України
Державна судова адміністрація України
Вища кваліфікаційна комісія суддів України
Національна школа суддів України
Громадська рада доброчесності при Вищій
кваліфікаційній комісії суддів України
УРЯД УКРАЇНИ
Міністерство юстиції України
Міністерство освіти і науки України
Національна асоціація адвокатів України
Юридичні школи

Програма співпрацює з неурядовими організаціями і засобами масової інформації, що висвітлюють хід судової реформи та проводять журналістські розслідування.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

ЗМІЦНЕННЯ СУДДІВСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА САМОВРЯДУВАННЯ ШЛЯХОМ:

- організації програм обміну – навчальних візитів українських суддів до США та ЄС з метою отримання досвіду від закордонних колег щодо зміцнення суддівської незалежності та доброчесності;
- надання підтримки Вищій раді правосуддя у налагодженні діяльності у сфері дисциплінарної практики щодо суддів;
- надання експертної допомоги в організації та проведенні конкурсного добору суддів та працівників апарату суду, зокрема допомога у виробленні критеріїв рекрутингу та добору;
- подальшої підтримки зміцнення спроможності Національної школи суддів у підготовці нових суддів та поглибленні професійних знань діючих суддів й працівників апарату суду;
- підвищення рівня підзвітності та прозорості через різнопланову допомогу судовій владі у впровадженні ефективної системи звітності, забезпеченні захисту державних службовців, які інформують про недоліки, покращенні координації роботи з антикорупційними органами та у підвищенні контролю з боку громадянського суспільства та незалежних ЗМІ;
- сприяння посиленню інституційної спроможності Державної судової адміністрації у розробці бюджетних запитів та управлінні бюджетом судової системи для забезпечення процесу реформування судочинства відповідними ресурсами;
- надання консультацій судовій владі щодо: інституційного розвитку Вищої ради правосуддя; становлення нового Верховного Суду; оптимізації системи апеляційних та місцевих судів; створення нових судів та функціонування Громадської ради доброчесності при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України;

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПІДЗВІТНОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ ШЛЯХОМ:

- підвищення рівня обізнаності населення щодо змісту судової реформи; надання експертної допомоги Парламенту України у налагодженні ефективного парламентського контролю за діяльністю судової гілки влади; підтримки інститутів громадянського суспільства та ЗМІ у здійсненні ретельного моніторингу діяльності судової системи;
- посилення спроможності судової влади попереджати випадки корупції в середині судової системи;
- покращення освітньо-просвітницької роботи серед громадян та ЗМІ щодо реформ; підтримки ініціатив по моніторингу відкритого електронного декларування майна,

доходів, витрат та зобов'язань фінансового характеру судьями і працівниками апарату суду.

СПРИЯННЯ УДОСКОНАЛЕННЮ СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЧЕРЕЗ:

- проведення аналізу бізнес процесів в установах судової влади та підготовку рекомендацій по їх оптимізації; забезпечення зворотнього зв'язку між судами і громадами шляхом використання карток громадянського звітування з метою покращення якості судових послуг для громадян;
- підвищення ефективності документообігу та управління рухом справ в суді шляхом використання ІТ та систем електронного правосуддя;
- проведення аналізу обсягу навантаження суддів та розробку системи коефіцієнтів складності справ з метою підвищення ефективності управління ресурсами судової системи;
- підвищення професійних стандартів та вдосконалення саморегуляції правничої професії; формування та зміцнення лідерських навичок голів судів та керівників апарату суду як управлінських команд;
- покращення доступу громадян до медіації та арбітражу як додаткових можливостей вирішення їхніх правових спорів у позасудовому порядку;
- сприяння запровадженню новітніх онлайн інструментів доступу до правосуддя; підвищення ефективності у виконанні судових рішень.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ ЗАРАДИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ: РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ:

- сприяння підвищенню доступності судів для малозабезпечених громадян, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, ЛГБТІ, людей з інвалідністю, представників етнічних меншин та інших вразливих верств населення;
- підвищення якості захисту судами порушених прав вразливих груп населення. підтримка процесу вироблення Національної стратегії реформування процесу підготовки правників, стандартів правничої освіти і вдосконалення вимог акредитації навчальних програм;
- сприяння переорієнтації правничих шкіл на формування у студентів необхідних для практики вмій та навичок. програми для викладачів права на покращення якості викладання та навчання студентів

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНИХ ГУМАНІТАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Організація створена у 1998 р., і має значний досвід у здійсненні широкомасштабних правових і соціальних досліджень проблем сучасної України.

Інститут має офіси у м. Києві та Харкові, представництва у м. Полтава і м. Суми.

Сфери діяльності Інституту прикладних гуманітарних досліджень:

- 1) боротьба з корупцією в Україні;
- 2) захист прав людини;
- 3) сприяння судовій реформі в Україні;
- 4) вдосконалення виборчого законодавства та практики;
- 5) соціологічні дослідження.

Наші дослідження:

- 1) співвідношення українського законодавства з Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (Рада Європи);
- 2) боротьба з корупцією в Україні (ОБСЄ та КАМР);
- 3) правового статусу хворих на СНІД (ЮНІСЕФ і ПРООН);
- 4) правового статусу іноземців в Україні (УВКБ ООН), діагностики правової системи України щодо вирішення господарських спорів (Світовий Банк);
- 5) аналіз судової практики у вирішенні виборчих спорів в Україні у 2002 р. (USAID);
- 6) аналіз правових аспектів участі ЗМІ у виборчому процесі;
- 7) використання «брудних» виборчих технологій у ЗМІ на виборах Президента України у 2004 р. (посольство Канади в Україні), аналізу виборчого законодавства та рекомендацій щодо його застосування судами України у 2006 р. (ОБСЄ та USAID);
- 8) соціально-економічних витрат при застосуванні запобіжного заходу у вигляді взяття під варту (ABA/ROLI);
- 9) оцінювання рівня задоволеності користувачів судових послуг окремих аспектів якості функціонування судів у Харківській, Донецькій та Дніпропетровській областях за допомогою методології карток громадянського звітування (КГЗ) (USAID);
- 10) спільний українсько-канадський проект «Боротьба з корупцією в Україні», що впроваджувався за активної підтримки Інституту прикладних гуманітарних досліджень. За результатами діяльності було підготовлено 20 аналітичних матеріалів. Результати проекту були використані Міністерством юстиції України у першому щорічному звіті про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції в країні;
- 11) Моніторинг рішень про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності (USAID) з метою підготовки рекомендацій Вищій кваліфікаційній комісії суддів України щодо удосконалення форми і змісту рішень про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та підвищення якості дисциплінарного провадження;
- 12) Наглядний моніторинг судового процесу з метою оцінки застосування кримінально-процесуального кодексу України (ПРООН) та розробка і апробація інструменту оцінювання стану дотримання прав людини (ПРООН) для офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- 13) Проведення регіональних семінарів з питань застосування нового антикорупційного законодавства України для державних службовців (Міжнародний фонд «Відродження» і ПРООН).
- 14) Оцінка якості роботи судів при розгляді виборчих спорів / Проект USAID «Справедливе правосуддя» (2015) - узагальнення практики діяльності судів щодо розгляду виборчих спорів парламентських виборів 2012 р., місцевих виборів 2014 р. (в окремих регіонах) та виборів Президента України 2014 р.

**«ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНИХ
ГУМАНІТАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

пл. Конституції 1, під. 4, офіс 46-10, м. Харків, 61003

адреса для поштових відправлень: а/с 10451, м. Харків, 61002

тел./ факс: +38 (057) 714 99 52

iahr@online.ua

www.iahr.com.ua

